

Lauris Bočs

EIROPAS SAVIENĪBAS
FINANŠU SEKTORA TIESISKAIS
REGULĒJUMS: PROBLĒMAS UN
IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

Promocijas darba kopsavilkums
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Apakšnozare – starptautiskās tiesības

Rīga, 2019

Promocijas darbs izstrādāts Rīgas Stradiņa universitātē.

Darba zinātniskais vadītājs:

Dr. iur. asociētais profesors **Jānis Grasis**,
Rīgas Stradiņa universitāte, Latvija

Oficiālie recenzenti:

Dr. iur. docents **Anatolijs Kriviņš**,
Daugavpils Universitāte, Latvija

Dr. iur. profesore **Ingrīda Veikša**,
Biznesa augstskola "Turība", Latvija

Dr. iur. **Arvydas Budnikas**,
Mikolas Romeris universitāte, Lietuva

Promocijas darba aizstāvēšana notiks 2019. gada 12. martā plkst. 14.00
Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās zinātnes promocijas padomes atklātā
sēdē Rīgā, Dzirciema ielā 16, B-202. telpā.

Ar promocijas darbu var iepazīties RSU bibliotēkā un RSU tīmekļa vietnē:
www.rsu.lv.

Promocijas padomes sekretāre:

Dr. iur. profesore **Sandra Kaija**

SATURS

IEVADS	4
1. EIROPAS FINANŠU SEKTORA TIESĪBU INSTITŪTA BŪTĪBA	15
1.1. Eiropas finanšu sektora pirmsākumi un attīstība.....	15
1.2. Pētījuma priekšmeta sastāvdaļu juridiskais konteksts ES	18
2. ES FINANŠU SEKTORA TIESISKAIS REGULĒJUMS	21
2.1. Aktuālais tiesiskais regulējums un pakļautie subjekti	21
2.2. Nacionālās jurisdikcijas un ES jurisdikcijas mijiedarbības apjoms	25
2.2.1. Dalībvalstu jurisdikcijas nozīme.....	26
2.2.2. Monetārās politikas nozīme	27
2.3. Īpašumtiesību un finanšu interešu vērtējums juridiskajā praksē	29
3. ES FINANŠU SEKTORA TIESISKĀ REGULĒJUMA PROBLĒMJAUTĀJUMI.....	32
3.1. Tiesības uz īpašumu	32
3.2. Likumdošana pārvaldība	37
4. ES FINANŠU SEKTORA NEPILNĪBU IESPĒJAMIE RISINĀJUMI.....	40
4.1. Atbildība par sistēmiskiem rezultātiem.....	40
4.2. Jurisprudences hedoniskās regresijas analīze	45
NOBEIGUMS	51
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS	59
PIELIKUMI.....	66

IEVADS

Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) finanšu sektors ir salīdzinoši abstrakts jēdziens, kas skar visas sabiedrības labklājību. Pēdējā dekādē ES pastiprināti izstrādā nosacījumus galvenokārt kredītiestāžu darbībai ar mērķi nepieļaut sistēmiskās problēmas. Tomēr jurisprudences akadēmiskās literatūras avoti pēc t.s.globālās finanšu krīzes 2007. gadā pārāk bieži veido normatīvu atstāstus bez doktrīnas par mijiedarbību ar īpašumtiesībām. Arī Latvijā iztrūkst akadēmiskās debates par būtiskām tiesību niansēm kā, piemēram, bezskaidras naudas emitēšana, valsts pozitīvie pienākumi monetārās inflācijas kontrolē, ilgtspējīgas attīstības universālais raksturs u.c. Tāpēc pētījums ir par ES finanšu sektora tiesiskā regulējuma sistēmisko saturu, ciktāl tiek skarta īpašumtiesību aizsardzības kvalitāte.

Pētījuma aktualitāte un tvērums izriet no tā, ka normatīvā regulējuma pārmaiņu nolūks ir nepieļaut sistēmiskas problēmas, kādas kļuva par vispārzināmām aktualitātēm t.s. globālajā finanšu krīzē pirms 10 gadiem. Pirms 2007. gada tika veikti diezgan apjomīgi starpdisciplināri pētījumi par ES finanšu sistēmu. Jāizceļ turku pētnieka Ali Riza Čobans (*Ali Riza Çoban*) pētījumus, atspoguļojot problemātiku īpašumtiesībās brīvās tirgus ekonomikas neprognozējamajās pārmaiņās.¹ Minētais autors ir arī specifiski veicis inflācijas, pareizāk, cenu kāpuma izvērtēšanu pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas prakses, konstatējot, ka nepienācīga kompensācija ir īpašumtiesību pārkāpums, kuru Eiropas Cilvēktiesību tiesa bez specifiskiem kritērijiem var atzīt par

---

¹Çoban, A.R. 2004. *Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights*. Hants: Ashgate Publishing Limited, 10.

nesamērīgu un valstīm var izpalikt paļāvība par savas rīcības tiesiskumu.² Piebilstams, ka šādu atziņu aktualitāte pastāv arī mūsdienu tiesu praksē.

Jāuzsver, ka gadījumos, kad tiek izmantoti juridiski instrumenti finansiālu problēmu risināšanai, jāizprot šo problēmu cēloņsakarības un to mijiedarbība ar normatīvajiem aktiem. Tādējādi autors Latvijas jurisprudencē, izmantojot arī nepieciešamās ekonomikas, vēstures, grāmatvedības, zinātnes filozofijas, psiholoģijas un pedagoģijas normas un doktrīnu, ir sagatavojis starpdisciplināru starptautisko tiesību pētījumu, kurā objekts ir Eiropas Savienības finanšu sektors un priekšmets ir tiesiskais regulējums (sk. 1.att.), izvirzot un pierādot hipotēzi, un modelējot juridisku teoriju.

1.att. Pētījuma objekta un priekšmeta ilustrācija

Ievērojot finanšu sektora plašo raksturu, šis pētījums dod fundamentālu ieskatu tikai būtiskākajos un visvairāk sabiedrībai aktuālos jautājumos, proti, tiek izvērtētas pēdējās izmaiņas kredītu, apdrošināšanas un ieguldījumu darījumu tiesību tvērumā, noteikti uzsvāri un vispārēji aprakstīti subjekti. Savukārt prakses izklāsts aptver tiesu praksē nostiprinātos īpašumtiesību aizsardzības aspektus, kas ietilpst finanšu sektora pārvaldībā.

---

²Çoban, A.R. 2005. Inflation and Human Rights: Protection of Property Rights against Inflation under the European Convention on Human Rights. In: *Essex Human Rights Review*, Volume 2 Number 1. Essex: University of Essex, 62–78, 77. Available from: <http://projects.essex.ac.uk/ehrr/Vol2No1.html>[viewed 28.09.2017.]

Pētījums izstrādāts atbilstoši aktualitātēm no 2014. gada septembra līdz 2018. gada februārim un piebilstams, ka pirmo reizi Latvijā jurisprudences promocijas darba pētījums pēc galīgās redakcijas sagatavošanas būs pieejams arī kā ierakstīts lasījums mp3 formātā³, kā arī tiks sagatavots videokomentārs⁴ skatīšanai internetā.

Promocijas darba mērķis ir noskaidrot Eiropas Savienības finanšu sektora tiesiskā regulējuma aktuālo sistēmisko saturu, nosakot tā nepilnības un juridiskās risinājuma iespējas. Hipotēze: *Eiropas Savienības finanšu sektora tiesiskā regulējuma pārmaiņās pārmantota inflacionāra monetārā likumdošana aizskar sabiedrības vairākuma īpašumtiesības bez konstitucionāli nostiprinātas nepieciešamības*. Izvirzītie uzdevumi:

- Skaidrot Eiropas Savienības finanšu sektora attīstību, subjektus un jēdzienu saturu Eiropas tiesību sistēmā, identificējot arī dominējošos tiesību institūtus;
- Veikt monetārās politikas salīdzinošo apskatu par publiski tiesisko attiecību ietekmi uz privāttiesiskām attiecībām un otrādi;
- Izpētīt uzraugošo institūciju atbildību, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas un Eiropas Savienības tiesas praksi saistībā ar finanšu interešu un īpašumtiesību aizsardzību;
- Analizēt nacionālās likumdošanas iespējas finanšu sektora tiesiskā regulējuma veidošanai Eiropas Savienības kopējā tiesību sistēmā;

---

³ Bočs L. 2018. Klausāmraksts "Eiropas Savienības finanšu sektora tiesiskais regulējums: problēmas un iespējamie risinājumi". Laura Boča publisko failu araksts. Iegūstams no: failiem.lv/laurisbocs

⁴ Bočs L. 2018. Videokomentārs disertācijas darbam "Eiropas Savienības finanšu sektora tiesiskais regulējums: problēmas un iespējamie risinājumi". Iegūstams no: youtube.com

- Identificēt problēmjaudājumus un izvirzīt priekšlikumus to novēršanai, norādot uz iespējamiem vadmotīviem turpmāko normatīvo aktu izstrādē.

Lai nodrošinātu izsekojamu analīzi par līdz šim jurisprudences doktrīnā maz pētītajām finanšu sektora sastāvdaļām, tika arī izvirzīti šādi galvenie pētāmie jautājumi: 1) Kāds ir ES finanšu sektora saturs, attīstība un aktuālās izmaiņas tiesiskajā regulējumā? 2) Kā normatīvi un tiesu prakse ietekmē atbildīgās institūcijas, likumdošanas procesus un personu īpašumtiesības? 3) Kāda atbildība ir monetārajam likumdevējam personu īpašumtiesību aizsardzībai? 4) Kādā apmērā un formā inflācijai ir nostiprināts leģitīms mērķis un samērīgums ES un dalībvalstīs? 5) Kādas ir problēmjaudājumu pilnveidošanas un risinājumu iespējas ES un dalībvalstu tiesībās? Savukārt hipotēzes atspēkojums būtu slēdziens, ka ES finanšu sektora tiesiskais regulējums un saistītie monetārās inflācijas procesi juridiski ir nostiprināti ar atbilstīgu leģitīmu mērķi un samērīgums atbilst ES pamattiesībās un tiesu praksē nostiprinātajām īpašumtiesību aizsardzības prasībām.

Izmantotā metodoloģija un instrumentārijs aptver dialektisku izziņu ar normatīvo, tiesu prakses un doktrīnas avotu izpēti (analītiski, vēsturiski, induktīvi, deduktīvi, salīdzinoši), interpretējot normas vēsturiskā un aktuālā juridiskā pozitīvisma ietvaros, noteiktā konsensa izvērtēšanu un juridisku trūkumu iespējamu risinājumu juridiski–tehnisku sintēzi. Papildus veikta statistisko datu apkopošana, naudas u.c. jēdzienu kontentanalīze, kā arī tiesību antropoloģijas (angļu val. *legal anthropology*) izpēte galvenokārt ar doktrīnu un t.s. izpēti lauka apstākļos jeb primāro datu ieguvī.

Vairākās vietās teksts var būt iespaidots no ārvalstu avotiem, ciktāl saglabāta doma jurisprudences lietpratējiem. Noteiktu kontekstu atkārtota norāde ir ar mērķi uzsvērt un nostiprināt nozīmi, savukārt lietoto jēdzienu izpratne ir paredzēta pēc vispārējiem gramatiskiem un juridiskās prakses

nosacījumiem, ciktāl nav norādīts citādi. Izmantoti avoti latviešu, angļu, vācu un franču valodā.

Slēdzieni un tēzes iegūtas pēc pētnieciskās subsumpcijas, lai saturētu derīgus deduktīvus argumentus ar faktiem un empīrisku pamatu.⁵ Rezultātu iegūšanai izmantoti arī zinātņu filozofa Kārļa Popera (*Karl Popper*) atspēkošanas, pareizāk, pētniecisko rezultātu nosacījumi, pie kuriem slēdzieni nevar būt patiesi.⁶ Atziņas veidotas pēc heiristiskas jeb pietiekamu datu izziņas, balstoties uz faktiem un ievērojot t.s. Okama asmens jeb atbildes vienkāršuma principu,⁷ lai saglabātu aktualitāti, kamēr nemainīsies faktisko apstākļu objektīvā situācija. Tātad slēdzieni ir ar nenoteiktu derīguma termiņu ar maksimālu pētniecisko izsekojamību un uzsvāru uz satura loģisku juridisko analītiku pēc nostādnēm – "no zināmā uz nezināmo" un t.s. Pareto principa, pieņemot, ka aptuveni 20% no izpētes lietām veido 80% no efektīvā rezultāta.

Ar atbildēm, ieteikumiem un informāciju pētījuma izstrādei dalījās arī vairāki nacionāli un starptautiski akadēmiķi un profesionāļi.

Promocijas darba struktūru veido ievads, četras nodaļas ar apakšnodaļām, nobeigums, pateicības, izmantotās literatūras un avotu saraksts, kā arī četri pielikumi. Katra nodaļa sākas ar ievaddaļu, sniedzot ieskatu nodaļā aplūkotojās jautājumos, savukārt nodaļu ietvaros rindkopu beigās ir lakonisks rindkopas domas apkopojums, kā arī nodaļu noslēgumā tiek atreferēti nodaļas galvenie rezultāti. Ievērojamu daļu no pētniecības rezultātiem autors atspoguļojis arī atsevišķās publikācijās, sagatavojot papildus arī klausāmrakstus

---

⁵van der Steen, W.J. 1993. *A Practical Philosophy for the Life Sciences*. New York: State University of New York Press, 127, via GoogleBooks.

⁶Popper, K. 2002. *The Logic of Scientific Discovery*. London: Routledge, 18, via GoogleBooks.

⁷Mārtinsons, K. 2016. Zinātne un pētniecības: jautājumi ievirzei. No: *Pētniecība: teorija un prakse*. Mārtinsons, K., Pipere, A., Kamerāde, D., zin.red. Rīga: Raka, 34.

un videokomentārus. Tāds tēmu izklāsta modelis ir ar nolūku piemērot amerikāņu pedagoga Edgara Deila (*Edgar Dale*) Pieredzes konusa (angļu val. *Cone of Experience*) principus par modalitāti jeb individuālu saturu un tā kombinācijām.⁸Proti, tekstu izklāstīt tā, lai domu iespējams uztvert arī ātri ar strukturāli kombinētiem uzmanības punktiem.

Nobeigumā apkopoti galvenie pētījuma secinājumi un priekšlikumi, noformulējot un izvirzot aizstāvēšanai 20 tēzes.

Aprobācija un rezultāti nodrošināti doktorantūras studiju obligātajā zinātniski pētnieciskajā daļā gan galvenokārt recenzētās zinātniskajās publikācijās, gan arī konferencēs, kursos un apmācības semināros:

1. Starptautiskās zinātniskās publikācijas un tēzes⁹:

1.1. Bočs L. 2018. Inflationary proportionality of the European Union's financial sector. No: *VI starptautiskās zinātniski praktiskās konferences „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas” rakstu krājums*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 315 – 319. Iegūts no: <http://bsa.edu.lv/docs/2018/sbornik08122017.pdf> [sk. 16.02.2018.];

1.2. Bočs L. 2018. Legal Analysis of Systemic Investment Protection Regulation in the European Union's Financial Sector. In: *6th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE. Conference Proceedings*. Parc d'activités de Courtabœuf: EDP Sciences (SHS Web of Conferences 40), 01007, 1–6, Available from: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20184001007> [20.02.2018.];

---

⁸Kovalchik, A., Dawson, K., eds. 2004. *Education and Technology: An Encyclopedia. Volume 1: A–I*. Santa Barbara: ABC–CLIO, 162, via GoogleBooks.

⁹ Publicēto darbu saraksts, informācija par pāris nublicētiem rakstiem pieejama: <https://faiiem.lv/u/ypuqt47c> [sk.20.02.2018.]

1.3. Bočs L. 2017. Property Right Limitations Within the Fiat Monetary System of the European Union. In: *4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, Conference Proceedings*. Vienna: SGEM Vienna, Book I, Volume I, 421 – 427. ISBN 978–619–7105–93–3. DOI: 10.5593/SGEMSOCIAL2017/HB11/S02.053, abstract available from: <https://sgemworld.at/ssgemlib/spip.php?article3742&lang=en>[viewed 13.10.2017.];

1.4. Bočs L. 2017. Insurance industry's legal importance to financial sector stability in the European Union. No: *V starptautiskās zinātniski praktiskās konferences „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas” rakstu krājums*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 342. – 346. Iegūts no: <http://bsa.edu.lv/nauka/sbornik/21022017.pdf> [sk.11.10.2017.];

1.5. Bočs, L. 2016. Legal analysis of modern monetary inflation. In: *Twenty-five years of Renewed Latvia, Lithuania, and Estonia: Experience of the Baltic States in Europe*. Materials of International Scientific Conference. Riga: Latvian Academy of Sciences Baltic Center for Strategic Studies, 120 – 126. ISBN 978–9934–8515–4–4;

1.6. Bočs, L. 2016. The difficulties with the European Union's financial sector's legal regulation. In: *5th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE. Conference Proceedings*. Parc d'activités de Courtabœuf: EDP Sciences (SHS Web of Conferences 30), 00019, 1–6, Available from: <https://doi.org/10.1051/shsconf/20163000019> [viewed 10.10.2017.];

1.7. Bočs, L. 2015. The legal protection of financial interests in a democratic society. *Administratīvā un kriminālā justīcija*. 1 (70), 45. – 50. ISSN 1407–2971;

1.8. Bočs, L. 2015. The interplay of economic interests with the European Union's foreign policy. No: *Starptautiskās zinātniski praktiskās konferences "Drošības nostiprināšanas aktuālās problēmas: politiskie, sociālie, tiesiskie aspekti" publicētās tēzes*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 46. – 47. Iegūts no: https://www.rsu.lv/sites/default/files/book_download/drosibas_nostiprinasana_konf_tezes_apr2015.pdf [sk.10.10.2017.];

1.9. Bočs, L. 2015. Eiropas Savienības finanšu sektora ģenēzes tiesiskie aspekti. No: *III starptautiskās zinātniski praktiskās konferences „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas” rakstu krājums*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija, 211.–215. Iegūts no: http://bsa.edu.lv/docs/12122014rk_lv.docx[sk.11.10.2017.];

2. Nacionālās zinātniskās publikācijas un tēzes:

2.1. Bočs, L. 2016. Contemporary Realization of Sovereign's Money Creation Rights. No: *Ārvalsts investīcijas: kad tiesības mijiedarbojas*. Latvijas Universitātes 74. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 328. – 334. Iegūts no: http://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juristi_74.pdf[11.10.2017.]

2.2. Bočs, L. 2015. The legal importance of money creation. No: *Socrates: Rīgas Stradiņa universitātes Juridiskās fakultātes elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls*. 2 (2), 31. – 36. Iegūts no: https://www.rsu.lv/sites/default/files/imce/Dokumenti/izdevumi/socrates_2_2015.pdf[sk.10.10.2017.];

2.3. Bočs, L. 2015. The legal protection boundaries of international economic relations in the European Union. No: *Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā*: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 215.–220. Iegūts no:

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/apgads/PDF/Juristi_73-konf.pdf[sk.10.10.2017.];

3. Uzstāšanās starptautiska mēroga zinātniskajās konferencēs¹⁰:

3.1. Bočs L. 11.10.2018. Mutisks referāts „The proportionality of monetary policy as a macro-juristic theory”. *7th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte

3.2. Bočs L. 08.12.2017. Mutisks referāts „Inflationary proportionality of the European Union’s financial sector”. *VI starptautiskā zinātniski praktiskā konference „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas”*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija;

3.3. Bočs, L. 29.03.2017. Mutisks referāts „Property Right Limitations Within the Fiat Monetary System of the European Union”. *4th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, Conference Proceedings*. Vienna: SGEM Vienna;

3.4. Bočs L. 09.12.2016. Mutisks referāts „Insurance industry’s legal importance to financial sector stability in the European Union”. *V starptautiskā zinātniski praktiskā konference „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas”*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija;

3.5. Bočs L. 24.11.2016. Mutisks referāts „Legal Analysis of Systemic Investment Protection Regulation in the European Union’s Financial Sector”. *5th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

---

¹⁰ Bočs, L. [B.g.] Prezentācijas un konferenču materiāli. Iegūts no: failiem.lv/laurisbocs[sk.12.10.2017.]

3.6. Bočs, L. 12.06.2015. Mutisks referāts „Commercial bank regulation in the European Union”¹¹. *Starptautiskā zinātniskā konference „European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives – 2015”*. Rīga: Latvijas Universitāte;

3.7. Bočs, L. 23.04.2015. Mutisks referāts „The interplay of economic interests with the European Union’s foreign policy. *Starptautiskā zinātniski praktiskā konference "Drošības nostiprināšanas aktuālās problēmas: politiskie, sociālie, tiesiskie aspekti"*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

3.8. Bočs, L. 25.03.2015. Mutisks referāts „Human rights within the European Union’s financial sector”. *Rīgas Stradiņa universitātes starptautiskā studentu konference „Health and social sciences 2015”*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

3.9. Bočs, L. 12.12.2014. Mutisks referāts „Eiropas Savienības finanšu sektora ģenēzes tiesiskie aspekti”. *III starptautiski zinātniski praktiskā konference „Transformācijas process tiesībās, reģionālajā ekonomikā un ekonomiskajā politikā: ekonomiski – politisko un tiesisko attiecību aktuālās problēmas”*. Rīga: Baltijas Starptautiskā akadēmija;

3.10. Bočs, L. 26.–27.11.2014. Stenda referāts „The difficulties with the European Union's financial sector's legal regulation”. *5th International Interdisciplinary Scientific Conference SOCIETY. HEALTH. WELFARE.* Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

4. Uzstāšanās nacionāla mēroga zinātniskajās konferencēs:

4.1. Bočs, L. 27.03.2015. Mutisks referāts „Representation of economic interests within the legislation of the European Union”. *Rīgas Stradiņa*

---

¹¹ Bočs, L. 2015. Presentation „Commercial bank regulation in the European Union”. Also available from: <http://www.lu.lv/eibsr2015/programme/>[viewed 12.10.2017.]

universitātes 2015. gada zinātniskā konference. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

4.2. Bočs, L. 18.03.2015. Mutisks referāts „Legal nature of social insurance”. *Rīgas Stradiņa universitātes 15. zinātniskā konference*. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte.

4.3. Bočs, L. 13.02.2015. Mutisks referāts „The legal protection boundaries of international economic relations in the European Union”. *Latvijas Universitātes 73. zinātniskā konference*, „Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā”. Rīga: Latvijas Universitāte;

5. Dalība citos pētniecības pasākumos ar sava pētījuma demonstrēšanu¹²:

5.1. Dalība seminārā. 15.04.2016. *Kā publicēties augstas ietekmes recenzētos zinātniskos izdevumos?* Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte;

5.2. Mutiska prezentācija un dalība doktorantuursos. 26–27.10.2015. *PhD Course „Research Methodologies in Public International Law and Human rights”*. Rīga: Rīga Graduate School of Law and the University of Copenhagen Faculty of Law;

5.3. Dalība Latvijas un Vācijas jurisprudences studentu sadarbības kursā. 03.–10.08.2015. *Netzwerk Ost–West: Austauschseminar Berlin–Rīga Herausforderung Digitale Welt – Ausgewählte Probleme des Medienstraf- und –zivilrechts im Umgang mit dem Internet*. Rīga: Latvijas Universitāte.

5.4. Dalība seminārā. 20.05.2015. *How to get published with Oxford Journals*. Rīga: Oxford University Press;

Rezultātā konstatēta monetārās likumdošanas neatbilstība īpašumtiesību aizsardzībai un izstrādāta juridiska teorija par inflacionāro samērīgumu.

---

¹² Bočs, L. 2018. Publisko failu saraksts. Promocijas darba materiāli. Iegūts no: <https://faiiem.lv/u/ypuqt47c> [sk. 17.12.2017.]

1. EIROPAS FINANŠU SEKTORA TIESĪBU INSTITŪTA BŪTĪBA

Juridiski regulēta finanšu sektora izcelsme novērojama līdz ar sociālo civilizācijas procesu sistematizāciju, ieskaitot parāda un trešo personu maksājuma līdzekļu piešķiršanu citām personām pret solījumiem un nodrošinājumiem, kā arī veicinot savas mantas nodrošinājumu pret noteiktiem riskiem fiziskajā vai ekonomiskajā vidē.¹³ Nodaļā tiek raksturots pētījuma objekta saturs, tiesību institūta izcelsme, un pētījuma priekšmeta sastāvdaļas.

1.1. Eiropas finanšu sektora pirmsākumi un attīstība

Regulēta finanšu tirgus pastāvēšana ir jauno laiku parādība, savukārt sistēmisku tirgus ekonomikas veidošanos iespējams konstatēt jau pirms vairāk kā pieciem tūkstošiem gadiem līdzās civilizācijas dokumentētai organizēšanai Tuvo Austrumu reģionā. Eiropas ekonomisko procesu virzība, ieskaitot finanšu darījumu attīstībā, balstījies uz *ius civilis* jeb t.s. privāto tiesību darījumiem pēc romiešu tiesībās iedibinātās juridiskās prakses. Par būtisku ekonomisko procesu veicinātāju kļuva līgumu tiesības, kur *bonae fidei* jeb labas ticības princips kalpoja nevis kā striktu atrunu, bet pret juridisko iekārtu vispārsaistošu pienākumu interpretācijas līdzeklis.¹⁴ Pēc normatīvās vides veidošanas tālāko finanšu sistēmas progresu veicināja tehnisko iespēju attīstība.

Apgaismības laikmetā, kad XVIII gs. Eiropā daudzu valstu starpā bija izveidojušās sadarbības saiknes, veidojās uzsvars uz zinātnisku un pētnieciski

---

¹³Claessens, S., Feijen, E. 2006. *Financial Sector Development and the Millennium Development Goals*. Washington, D.C.: World Bank Working Papers Nr.89, 15, via GoogleBooks.

¹⁴Riggsby, A.M. 2010. *Roman Law and the Legal World of the Romans*. Cambridge: Cambridge University Press, 125, via GoogleBooks.

kvalitatīvu pieeju arī tautsaimniecībā, nostiprinot būtiskus filozofiskus un politiskus konceptus. Šāda racionālisma pamatā bija, piemēram, Tomasa Hobsa (*Thomas Hobbs*), Žana Žaka Ruso (*Jean-Jacques Rousseau*) u.c. autoru sabiedriskā līguma teorija par sabiedrības tieksmi organizēties civilizācijās, izvairoties no haotiskas kārtības, kā arī Ādama Smita (*Adam Smith*) 1776. gada darbā "*Pētījums par tautu bagātības dabu un cēloņiem*" (angļu val. *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*) minētā ekonomisko interešu īstenošana ar indivīdu savtību un nosacītu kopējo labumu virzošo neredzamo roku.¹⁵ Būtisks Ž.Ž. Ruso analīzes punkts bijis tieši finanšu koncepta jaunmodīgums un saistīto ekonomisko risku apzināšana tautsaimniecībā, kurā naudas lietas var novērst uzmanību no saimnieciskuma apsvērumiem.¹⁶ Šāda intelektuālā kultūrvidē Eiropā radīja neredzētas kritiskās domāšanas izpausmes arī nākotnē.

XX gs. otrajā pusē starp kapitālistisko un sociālistisko ekonomisko sistēmu pārstāvjiem attiecības bija apgrūtinātas, tomēr jau kara laikā starp Rietumu sabiedroto valstīm tika veikta būtiska starptautisko tiesību vienošanās, proti, 1944. gada jūlijā ASV Ņūhempšīras štata Bretonvudā notikušajā konferencē tika nodibināts Starptautiskais Valūtas fonds un Starptautiskā Rekonstrukcijas un Attīstības banka jeb t.s. Pasaules banka, veicot arī pasaules valūtu piesaisti ASV dolāram ar tā faktiski fiksētu apmaiņas vērtību pret zelta

---

¹⁵Mitchell, R.E. 2016. *The Language of Economics: Socially Constructed Vocabularies and Assumptions*. Springer: New York, 37, via GoogleBooks.

¹⁶Wokler, E. 2012. *Rousseau, the Age of Enlightenment, and Their Legacies*. Princeton: Princeton University Press, 104, via GoogleBooks.

unci attiecībā 35:1 kā nominālu valūtu enkurošanas mehānismu.¹⁷ Tādējādi starptautiskā kārtība jau agrīni tika veidota ar globālu integrēšanas mehānismu.

Eiropā ar t.s. Māstrihtas kritērijiem politiski vienojās nostiprināt nosacītu mērauklu valstu dalībai ES, paredzot prasības, piemēram, valsts parāda, budžeta deficīta u.c. minimālās tautsaimniecības rādītāju prasības.¹⁸ Globālās ekonomiskās grūtības, kādas pēc 2007. gada izteikti izjuta Rietumvalstu tautsaimniecības, demonstrēja riskus ne tikai privāto finanšu institūciju maksāspējai, bet saistībā ar valstu suverēno kompetenci aizņemties privātajos finanšu tirgos arī riski valstu maksāspējām kā, piemēram, atsevišķām Dienvideiropas valstīm ārējā parāda dēļ.¹⁹ Līdz ar to finansiālās un budžeta grūtības, kādas aizsākās ar galvenokārt privātu finanšu iestāžu darījumu starptautisko nozīmi, pārauga arī publiskās tiesībspolitikās problēmās.

Ilgtermiņa juridiski šķēršļi var pavērsties tieši fundamentālo ES jautājumu risināšanā t.s. *acquis communautaire* (tulkojot no franču val. – kopienas guvums) jeb ES kopējo juridisko priekšnosacījumu ietvaros globālā mērogā.²⁰ Līdz ar to ES finanšu sektors attīstījās līdz politiski centralizētai savienībai ar vienotu ekonomisko politiku, neskatoties uz reģionālajām konkurētspējas atšķirībām, kas izriet no nacionālo jurisdikciju prerogatīvu jeb pilnvaru rezultātiem.

---

¹⁷Obstfeld, M. 1993. The Adjustment Mechanism. In: *A Retrospective on the Bretton Woods System: Lessons for International Monetary Reform*. Bordo, M.D. and Eichengreen, B., eds. Chicago: University of Chicago Press, 247, via GoogleBooks.

¹⁸Gandolfo, G. 2002. *International Finance and Open-Economy Macroeconomics*. Berlin: Springer, 360, via GoogleBooks.

¹⁹Pagoulatos, G., Quaglia, L. 2013. Turning the Crisis on its Head: Sovereign Debt Crisis as Banking Crisis in Italy and Greece. In: *Market-Based Banking and the International Financial Crisis*. Hardie, I. & Howarth, D., eds. Oxford: Oxford University Press, 197, via GoogleBooks.

²⁰Ringe, W.–G. 2016. *The Deconstruction of Equity: Activist Shareholders, Decoupled Risk, and Corporate Governance*. Oxford: Oxford University Press, 2016, 227, via GoogleBooks.

1.2. Pētījuma priekšmeta sastāvdaļu juridiskais konteksts ES

Eiropas Savienība ir organizācijas nosaukums, kurā lietots arī ģeogrāfijas vietvārds. Tā šobrīd kā juridiska persona ir Eiropas subkontinenta valstu politiska organizācija, kas apvieno un pārstāv dalībvalstu sabiedrību konsensa mērķus jau kopš t.s. Māstrihtas līguma, ar ko tika izveidota ES.²¹ Tādējādi jēdziens ir politiskas izcelsmes gramatiska konstrukcija, kuras lietošana pirms tam nebija aktuāla nedz literārajā, nedz sarunvalodā.

Savukārt finanšu sektors ir divu sugas vārdu apvienojums. Finances ir personas vai organizācijas rīcībā esošie naudas līdzekļi.²² Ar finansēšanu saprotama rīcība ar maksājuma līdzekļiem noteiktai darījumam vai kapitāla jeb materiālo vērtību pārvaldībai un noteiktu ekonomisku mērķu īstenošanai.²³ Sektors ir apzīmējums noteiktai tautsaimniecības daļai jeb jomai ar sociālu vai ekonomisku nozīmi.²⁴ Tomēr finanšu sektora jēdzienam var būt specifiskas legāļdefinīcijas, aptverot, piemēram, kredītiestāžu, apdrošināšanas un ieguldījumu pakalpojumu sektorā ietilpstošas komercsabiedrības un jauktas finanšu pārvaldītāju sabiedrības saistībā ar finanšu konglomerātu normatīvo

---

²¹07.02.1992. Treaty on European Union, as signed in Maastricht, Article A. Available from: http://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf [viewed 30.12.2016.]

²²Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm". "Finances". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=finanses&list=&lang=&h=> [sk.29.12.2016.]

²³Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm". "Finansēšana". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=finans%C4%93%C5%A1ana&lang=LV> [sk.29.12.2016.]

²⁴Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm". "Sektors". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=sektors&lang=LV> [sk.29.12.2016.]

regulējumu.²⁵ Attīstības stratēģijas un politikas plānošanas dokumentācijas ietvaros finanšu sektors tiek arī raksturots kā finanšu starpniek institūciju kopums, kurā dominē komercbankas.²⁶ Tātad finanšu sektors kā funkcionāls virsējediens aptver tautsaimniecībā ietilpstošo personu kopu jeb daļu, kas sniedz maksājuma līdzekļu norēķinu un aktīvu jeb mantas pārvaldības pakalpojumus kā starpnieki vai galīgo pakalpojumu sniedzēji.

Ievērojot globālās finanšu problēmas pēc 2007. gada, ES ietvaros kredītiestāžu darbība ir ievērojami ietekmēta no normatīvām pārmaiņām un juridisko prasību pieauguma, īpaši t.s. eirozonas valstīs, veidojot t.s. Banku savienību.²⁷ Tādējādi finanšu sektora jēdziens promocijas darbā aptver galvenokārt kredītiestāžu, apdrošināšanas un ieguldījumu tirgus segmentus ar uzsvaru uz sistēmiski vienotu kredītiestāžu regulējuma sistēmu jeb t.s. Banku savienību, kā arī monetārās politikas ietekmi uz īpašumtiesību aizsardzību.

Ar tiesisko regulējumu vispārējā kārtībā jāsaprot juridiskas kopienas visus spēkā esošos noteikumus.²⁸ Problēmas jēdziens aptver izpētes nepieciešamību sarežģītiem teorētiskas vai praktiskas dabas jautājumiem.²⁹ Iespēju jēdziens vērtējams kā analīzes rezultātu praktiskā ticamība un tehniskā

---

²⁵ 28.06.2005. Finanšu konglomerātu likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*. 99, 1.p.3.punkts.

²⁶ 02.04.2014. Par Finanšu sektora attīstības plānu 2014.–2016.gadam: LR Ministru kabineta 2014. gada 31. martarīkojums Nr. 139. *Latvijas Vēstnesis*, 66, 2.iedaļa.

²⁷ Finanšu un kapitāla tirgus komisija. B.g. *Ko nozīmē Eiropas Banku savienība?* Iegūts no: http://www.fktk.lv/texts_files/Infografika_VUM_pdf.pdf[sk.02.01.2017.]

²⁸ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Tiesiskais regulējums". Iegūts no: [http://termini.lza.lv/term.php?term=tiesiskais%20regul%C4%93jums&list=&lang=&h=\[sk.02.01.2017.\]](http://termini.lza.lv/term.php?term=tiesiskais%20regul%C4%93jums&list=&lang=&h=[sk.02.01.2017.])

²⁹ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Problēma". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=probl%C4%93ma&lang=LV>[sk.03.01.2017.]

īstenojamība.³⁰ Savukārt ar risinājumiem apzīmē reakcijas individuālo jautājumu atbildēšanai vai arī iespēju izmantošanai.³¹ Ievērojot, ka problēmu identificēšanā nozīme ir jautājumu noformulēšanai, šajā pētījumā ar tiesisko regulējumu jāsaprot Eiropas Savienības aktuālais normatīvais regulējums attiecībā uz finanšu sektora vispārējo sistēmu, kas kā tehnisks jēdziens apzīmē objektu, procedūru vai paņēmieni kopumu un to savstarpējās attiecības, veidojot funkcionāli vienotu veselumu.³² Tātad pētījums ir par juridiskajiem nosacījumiem ES finanšu sektora galvenajās nozarēs, savukārt problēmas un risinājumi aptver trūkumus un neskaidros jautājumus, priekšlikumu izteikšanu juridisko jautājumu atbildēšanai, kā arī tiesisko iespēju izmantošanai.

Ekonomiskajā apgrozībā pieejamais naudas apjoms saistāms arī ar monetārās politikas jēdzienu, kas apzīmē centrālas bankas lēmumus naudas piedāvājumam tautsaimniecībā atbilstoši noteiktiem mērķiem.³³ Tādējādi pētījumā monetārā inflācija lietota naudas apjoma kontekstā, cenu inflācija preču un pakalpojumu dārdzības kontekstā. Visi skar naudas vienību pirkspējas zudumu kā ilgtermiņa attīstības un labklājības sastāvdaļu, kas konsitucionālā izpratnē vērtējama arī samērīguma kontekstā. Darbā šāda parādība dēvēta arī kā „inflationāra”.

---

³⁰Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Iespējams". Iegūts

no:<http://termini.lza.lv/term.php?term=iesp%C4%93jams&lang=LV>[sk.03.01.2017.]

³¹Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Risinājums". Iegūts

no:<http://termini.lza.lv/term.php?term=risin%C4%81jums&lang=LV>[sk.03.01.2017.]

³² Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Sistēma". Iegūts no:

<http://termini.lza.lv/term.php?term=sist%C4%93ma&lang=LV>[sk.19.10.2017.]

³³ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze. "Monetārā politika".

Iegūts no:

<http://termini.lza.lv/term.php?term=monet%C4%81r%C4%81%20politika&lang=LV>[sk.30.10.2017.].

2. ES FINANŠU SEKTORA TIESISKAIS REGULĒJUMS

Šajā nodaļā ievērojams uzsvars ir uz vispārējo ES juridisko sistēmu ar mērķi atspoguļot aktualitātes finanšu sektorā, izvērtējot arī saimnieciskuma apsvērumus, kas iespaido finanšu sektora sistēmisko pārvaldību. Tādējādi pētniecība aptver gan normatīvo aktu un doktrīnas, gan ECT un EST prakses atziņas par materiālajām un procesuālām normām privāto un publisko ekonomisko interešu īstenošanā, ļaujot iegūt nepieciešamos datus finanšu sektora juridiskajai analīzei kopumā.

2.1. Aktuālais tiesiskais regulējums un pakļautie subjekti

Kreditēšanas un ieguldījumu pārvaldības aktuālā sistēmas struktūra tika nostiprināta 2014. gadā, pamatojoties uz 2008. gada globālām ekonomisko problēmu atskaņām, ar regulu par prudenciālu jeb piesardzīgu uzraudzību un kapitāla prasībām, nosakot, piemēram, kopējā kapitāla līmeni vismaz 8% apmērā.³⁴ Papildus ar direktīvu ES ietvaros paredzēja vienotus minimālos ieguldījumus kapitālā, kā arī ietvarus uzņēmējdarbības brīvībai kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām finanšu sektorā.³⁵ Tā kā kapitāla absolūto līmeņu noteikšana ar direktīvām notikusi jau vairākkārtēji, abu minēto normatīvu kopu saīsināti sauc par CRD IV (angļu val. *Capital Requirements Directive IV*), apzīmējot aktuālo paaudzi ar citastarp kapitāla prasībām pēc t.s.

---

³⁴27.06.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr.575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr.648/2012. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 176, 92.pants.

³⁵ 26.03.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 176, 338, 33.pants.

Bāzeles III noteikumiem.³⁶ Minētos noteikumus izstrādāja Starptautisko norēķinu banka, paredzot kārtējos finanšu sektora likviditātes un riska pārvaldības kārtības ieteikumus.³⁷ Tādējādi pēc t.s. globālās finanšu krīzes kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību darbības nosacījumos ieviesti kārtēji paaugstinājumi kapitāla prasībām, kā arī papildus izstrādāti pārraudzības nosacījumi, kas ļauj nacionālām un ES institūcijām iegūt vairāk datus par licencējamo iestāžu bilances rādītājiem.

Tiesībpolitisko apsvērumu regulējumu euro valūtas valstu sistēmiskajā ietvarā sauc par Banku savienību, savukārt visu ES dalībvalstu kontekstā to sauc par Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmu (EFUS), kas darbojas vienotu noteikumu kopumā ar vairākām uzraudzības iestādēm: nacionālām uzraudzības iestādēm, Eiropas uzraudzības iestādēm (EUI) – Eiropas Banku iestādi (EBI), Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestādi (EAAPI), Eiropas Vērtspapīru un tirgus iestādi (EVTI) –, un to kopējo Apvienoto komiteju (AK), kā arī Eiropas Sistēmisko risku kolēģiju (ESRK).³⁸ Līdz ar to uzraudzības sistēma ir sazarota ar vairākiem vienojošiem mērķiem, kas rada iespējas vērtēt gan individuālās lomas, gan arī kolektīvo darba efektivitāti.

Apdrošināšanas ilggadēji vienojošais ES regulējums izrietēja no 1973. gada 24. jūlijā pieņemtās direktīvas saistībā ar nosacījumiem apdrošināšanas

---

³⁶Maloney, N. 2014. *EU Securities and Financial Markets Regulation*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, 34, via GoogleBooks.

³⁷2010. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Basel Committee on Banking Supervision. Basel: Bank for International Settlements, 17, Art.40. Available from: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>[viewed 09.03.2017.]

³⁸Eiropas Komisija. 08.08.2014. *Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas Uzraudzības iestāžu (EUI) un Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmas (EFUS) darbību*. Brisele: Eiropas Komisija, 2. Iegūts no:http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:52c42d53-1ef0-11e4-8c3c-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF[sk.14.03.2017.]

sabiedrībām, piesaistot, piemēram, tehnisko rezervju jeb grāmatvedībā kontējamo uzkrājumu aprēķinus nacionālo normatīvo aktu prasībām.³⁹ Direktīva integrētai pārraudzībai ES vienotajā tirgū stājās spēkā 2016. gada 1. janvārī, tādējādi t.s. Maksātspējas II direktīvas sistēmas izziņā izmantojamās jau akadēmiskajā pētniecībā nostiprinātās debates pēc mērķiem kā, piemēram, subjektu profila analīze, risku pārvaldība, patstāvīgā problēmu izvērtēšana, kredītēšanas intensitātes un citu makroekonomisko faktoru ietekmes īpatsvars nozares globālajā konkurētspējā u.c.⁴⁰ Piemēram, pēc direktīvas 101. panta trešās daļas izrietošās nepieciešamības par kapitāla turēšanu atbilstoši 99,5 % ticamības līmenim vismaz modelētos aprēķinos būtu jāsecina, ka pakļauto apdrošinātāju maksātspēja var iestāties tikai reizi 200 gadījumos, kas matemātiski var tikt apšaubīts saistībā ar atšķirībām piesardzīgā rēķināšanā.⁴¹ Tāpēc veidojas neskaidrības tehnisko rezervju īpatsvarā saistībā ar svārstību.

Maksātspēja II sistēmas aspekti gan profesionāli, gan akadēmiski ir vērtēti vairākus gadus, tāpēc novatoriski slēdzieni ir sagaidāmi matemātiskās u.tml. pētniecības nozarēs,⁴² bet ne jurisprudencē. Tā kā ar Maksātspēja II direktīvas 3. pantu izslēgtas dalībvalstu obligātoriskās sociālās apdrošināšanas sistēmas, autors tālāku uzmanību veltīs tās elementu, galvenokārt vecuma pensiju analītikai, jo, piemēram, arī Latvijā tā balstās uz obligātu dalību un

---

³⁹ 16.08.1973. Eiropas Padomes direktīva par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz uzņēmējdarbības sākšanu un veikšanu tiešās apdrošināšanas nozarē, kas nav dzīvības apdrošināšana(73/239/EEK). *Oficiālais Vēstnesis*. L 228, 24.p.

⁴⁰Charmaine, B. et al. 2017. The European Insurance Industry: A PEST Analysis. *International Journal of Financial Studies*. 5(2), 14, 3. Available from: doi:10.3390/ijfs5020014[viewed 24.10.2017.]

⁴¹Bolviken, E. 2017. *Solvency II in life insurance*. Oslo: University of Oslo, 14, via GoogleScholar.

⁴²Weber, S. 2017. *Solvency II, or How to Swipe the Downside Risk Under the Carpet*. Cornell University Library Database, 3, via GoogleScholar.

uzkrājošiem ieguldījumiem.⁴³ Tādējādi sociālās apdrošināšanas, īpaši pensiju, sistēma ļauj ilustratīvi analizēt apdrošināšanas un ieguldījumu mijiedarbību finanšu sektorā vairumam ekonomiski aktīvo cilvēku saprotamā veidā.

Sociālās apdrošināšanas sistēma ES līmenī balstās uz regulu bāzi, kurā nostiprināti galvenie darbības principi starpvalstu sociālā nodrošinājuma organizēšanai, izdalot gan nolūkus, gan vienotās sistēmas robežas.⁴⁴ Vismaz privāto pensiju fondu papildpensiju kapitāla aizsardzībai ES līmenī ar direktīvas palīdzību tiek nošķirta paļaušanās uz dažādiem ārējiem faktoriem kā, piemēram, ar nacionālo uzraudzību pār fondu paškontroli un kredītreitingu ietekmi lēmumos.⁴⁵ Savukārt valsts fondēto pensiju shēmas ir attiecīgās valsts atbildības joma, ciktāl nepieciešama likumisko nosacījumu ievērošana, par ko, piemēram, Latvijā pārskatus gatavo atbilstoši Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (turpmāk – FKTK) nosacījumiem.⁴⁶ Līdz ar to Eiropas Savienības sociālās apdrošināšanas principu īstenošana ir nacionālo likumdevēju un uzraudzības iestāžu atbildība, nodrošinot nosacījumus ES un nacionālā līmenī.

---

⁴³ 08.03.2000. Valsts fondēto pensiju likums. Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*. 78/87, 3.p.

⁴⁴ 30.10.2009. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 988/2009 (2009. gada 16. septembris), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu un ar ko nosaka tās pielikumu saturu. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. L 284/13, 1.p.

⁴⁵ 31.05.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva Nr. 2013/14/ES (2013. gada 21. maijs), ar ko groza Direktīvu 2003/41/EK par papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju darbību un uzraudzību, Direktīvu 2009/65/EK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU) un Direktīvu 2011/61/ES par alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem attiecībā uz pārmērīgu paļaušanos uz kredītreitingiem. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. L 145/1, 1.p.

⁴⁶ 08.03.2000. Valsts fondēto pensiju likums. Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*. 78/87, 14.p.

2.2. Nacionālās jurisdikcijas un ES jurisdikcijas mijiedarbības apjoms

ES dalībvalstu interesēs galvenokārt ir bijusi vietējo tirgus dalībnieku aizsardzība, savukārt ES ietvaros galvenais uzsvars kopš pirmsākumiem ir veicināt konkurenci kopējā tirgus ietvaros. Piemēram, kredītiestāžu jomā tas aptver atiešanu no centrālo banku lomām konkurences uzraudzībā, nododot to vispārējām konkurenci uzraugošām institūcijām.⁴⁷ Līdzvērtīgi apsvērumi attiecināmi arī uz apdrošinātāju jomu ES, jo gan konkurences, gan patērētāju tiesību ietvaros ES uzsvars ir veidot starptautiska tirgus vienotu darbību, kā arī nodrošināt, piemēram, kredītiestāžu un apdrošināšanas sabiedrību kā finanšu institūciju paralēlu darbību.⁴⁸ Savukārt ieguldījumu piesaistē harmonizācija ES dalībvalstu finanšu sektora pārraudzībā politiski tikusi uzskatīta par priekšrocību tirgus pievilcībai un drošībai. Tomēr kapitāla piesaistē nav pilnīgi novēršams apsvērums par dalībvalstu nacionālo interešu prevalēšanu un attiecīgu vietas izvēles (angļu val. *t.s.forum shopping*) iespēju radīšanā, neīstenojot vispārējā tirgus konkurētspējas nepieciešamības.⁴⁹ Tātad ES finanšu sektora normatīvā regulējuma kopums aptver galvenokārt vienotus nosacījumus kredītiestāžu, apdrošināšanas un ieguldījumu pārvaldības sabiedrību darbībai un uzraudzībai visās ES dalībvalstīs, atstājot dalībvalstīm ierobežotas iespējas individualizēt normatīvos nosacījumus un prasību izpildi, lai mazinātu arī sadrumstalotību ekonomiskajā izaugsmē.

---

⁴⁷Carletti, E., Vives, X. 2009. Competition Policy in the Banking Sector. In: *Competition Policy in the EU: Fifty Years on from the Treaty of Rome*. Vives, X., ed. Oxford: Oxford University Press, 267, via GoogleBooks.

⁴⁸Lista, A. 2013. *EU Competition Law and the Financial Services Sector*. Abingdon: Routledge, 17, via GoogleBooks.

⁴⁹Avgerinos, Y. 2003. *Regulating and Supervising Investment Services in the European Union*. New York: Palgrave Macmillan, 109, via GoogleBooks.

Nacionālo interešu iekļaušanu un ievērošanu pārnacionālo lēmumu pieņemšanā, piemēram, ES sarunās ar trešo valstu pārstāvjiem, arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (angļu val. *Organisation for Economic Co-operation and Development* jeb OECD) ir atzinusi par priekšnoteikumu ES politikas caurskatāmības nodrošināšanai.⁵⁰ Līdzvērtīgi iebildumi izskan arī par politiskām interesēm ES līmenī izdot solidārus vērtspapīrus, kas kritiski tiek uztverti tieši saistībā ar dažādo valstu patstāvīgajām interesēm un reģionālām īpatnībām.⁵¹ Līdz ar to ES līmenī ir vairāki priekšnosacījumi tirgus vienošanai, kas nav izpildījušies, bet jau apspriež finanšu pārvaldības iniciatīvas, ko varētu darīt vienotā finanšu tirgū.

2.2.1. Dalībvalstu jurisdikcijas nozīme

Finanšu sektora normatīvā pārvaldība tiek centralizēta, tomēr praktiskie apsvērumi arī no ES institūciju puses paredz iespēju dalībvalstu nacionālo interešu pārstāvim.⁵² No tā izriet ES dalībvalstu t.s. diverģences jeb atšķirības ES iekšienē pret ES normatīvo regulējumu kā, piemēram, patērētāju aizsardzībai vai finanšu institūciju atbildībai noteiktā jurisdikcijā.⁵³ Tirgus

---

⁵⁰Organisation for Economic Co-operation and Development. 2017. *Für eine bessere Globalisierung: Wie Deutschland der Kritik Begegnen Kann*. Paris: OECD publishing, 18. Available from: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/Fur-eine-bessere-Globalisierung-Wie-Deutschland-der-Kritik-begegnen-kann.pdf>[viewed 24.05.2017.]

⁵¹Berens, R.A. 2014. *Europa auf dem Weg in die Transferunion?: Bankenrettung & Staatenrettung & Eurorettung und kein Ende – Eine Bestandaufnahme aus ökonomischer und rechtlicher Sicht*. Berlin: LIT Verlag, 420, via GoogleBooks.

⁵²Leino, P. 2017. Accountability dilemmas of regulating financial markets through the European Supervisory Agencies. In: *Research Handbook on EU Administrative Law*. Harlow, C., Leino, P., Cananea, G., eds. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 221, via GoogleBooks.

⁵³Tsagas, G. 2016. The Regulatory Powers of the European Supervisory Authorities: Constitutional, Political and Functional Considerations. In: *Regulating and Supervising European Financial Markets: More Risks than Achievements*. Andenas, M., Deipenbrock, G., eds. Berlin: Springer, 109, via GoogleBooks.

diverģenču iemesli izriet citastarp no valstu sociālās atbildības iespējām un labklājības politikas, kas, piemēram, ES dalībvalstu minimālās algas atšķirībās rada arī atšķirīgu ekonomiku konkurētspēju.⁵⁴ Tomēr tiek atzīts, ka līdz ar globalizācijas pirmsākumiem ES valstu globālā konkurētspēja pieauga tieši tad, kad tika vienota un integrēta ES dalībvalstu ekonomiku tiesiskā bāze.⁵⁵ No minētā nostiprināta atziņa, ka noteiktos apstākļos ar starptautiski līdzīgu tiesisko bāzi, neradot papildus apdraudējumus reģionālo ekonomiku ilgtspējai, kolektīvajā konkurētspējā notiek t.s. dihomijas jeb svarīgu pretstatu veidošanās.⁵⁶ Līdz ar to ES kolektīvās politikas interesēs ir centralizēti veicināt ES konkurētspēju, savukārt nacionālo jurisdikciju politiskās ieceres ir nosacīts protekcionisms, lai reģionālā ekonomika netiktu pārmērīgi integrēta pārnacionālu ekonomiku riskos.

2.2.2. Monetārās politikas nozīme

Kaut arī centrālo banku monetārās politikas pamatā ir nolūks nepieļaut pārmērīgu cenu līmeņa paaugstināšanos jeb cenu inflāciju, tomēr no ekonomiskās analīzes izriet, ka centrālās bankas nav ekskluzīvā pozīcijā tiešā veidā ietekmēt to, jo naudas pirkspējas zudums skatāms kopā ar ekonomisko segmentu aktivitāti, ieskaitot kopējo kredītiestāžu kredītēšanu.⁵⁷ Praksē

---

⁵⁴Martin, A. 2015. Eurozone Economic Governance: "A Currency Without a Country". In: *European Social Models from Crisis to Crisis: Employment and Inequality in the Era of Monetary Integration*. Dolvik, J.E., Martin, A., eds. Oxford: Oxford University Press, 44, via GoogleBooks.

⁵⁵Woolcock, S. 2012. *European Union Economic Diplomacy: The Role of the EU in External Economic Relations*. New York: Routledge, 91, via GoogleBooks.

⁵⁶Cottier, T., Lsatra, R.M. 2012. Conslusions. In: *International Law in Financial Regulation and Monetary Affairs*. Cottier, T., Jackson, J.H., Lastra, R.M., eds. Oxford: Oxford University Press, 419, via GoogleBooks.

⁵⁷Arestis, P., Sawyer, M. 2006. Monetary policy when money is endogenous. In: *Complexity, Endogenous Money and Macroeconomic Theory: Essays in Honour of Basil*

monetārās politikas iniciatīvas cenu inflācijas novēršanai galvenokārt balstās uz analītiķu prognozēm par sabiedrības ekonomisko lēmumu virzību kā, piemēram, mājsaimniecību un patērētāju tēriņiem.⁵⁸ Pēc šādiem kritērijiem monetārās politikas ietvaros veidotās kredītiestāžu rezervju likmju, kā arī starp kredītiestādēm veicamo aizdevumu likmju noteikšana tiek pielietota, lai īstenotu nospraustos politikas mērķus, veidojot t.s. monetārās politikas transmisijas mehānismu, ar kuru paredzēts ietekmēt tautsaimniecības virzību.⁵⁹ Tā kā šādi apsvērumi izriet no ECB autonomās kompetences, ekonomisti ir kritizējuši kārtību, jo ECB nav tieša atbildība pret citām institūcijām.⁶⁰ Šādā situācijā tiek veicināta monetārās politikas veidotāju piesaiste lēmējorgānu iniciatīvās, lai ECB darbības tiktu vismaz formāli neatstātas bez politiskās pieskatīšanas.⁶¹ No vienotās valūtas sistēmas izriet arī nosacīts dalībvalstu vērtspapīru tirgus izlīdzinājums attiecībā uz procentu likmju apmēriem.⁶² Privātiem ieguldītājiem interesē gan izdevīgi nosacījumi peļņai, gan drošība valūtu konvertēšanas likmēm, tāpēc nacionālo politisko lēmumu ierobežošana

---

J. Moore. Setterfield, M., ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 230, via GoogleBooks.

⁵⁸de Haan, J., Eijffinger, S.C.W., Waller, S. 2005. *The European Central Bank: Credibility, Transparency, and Centralization*. London: The MIT Press, 37, via GoogleBooks.

⁵⁹Barwell, R. 2016. *Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Monetary and Fiscal Policy*. London: Palgrave Macmillan, 8, via GoogleBooks.

⁶⁰Kaczorowska-Ireland, A. 2016. *European Union Law*. Fourth Edition. New York: Routledge, 31, via GoogleBooks.

⁶¹Jancic, D. 2017. Accountability of the European Central Bank in a Deepening Economic and Monetary Union. In: *National Parliaments After the Lisbon Treaty and the Euro Crisis: Resilience Or Resignation?* Jancic, D., ed. Oxford: Oxford University Press, 152, via GoogleBooks.

⁶²Madura, J. 2016. *International Financial Management*. Abridged, 12th Edition. Boston: Cengage Learning, 199, via GoogleBooks.

ļauj palīdzēt novērst, piemēram, devalvācijas riskus u.tml.⁶³ Tādējādi juridiski ECB ir neatkarīga institūcija, kas atbild par ES monetāro politiku, savukārt ES politiskās organizācijas izrāda iniciatīvas simbiotiskai sadarbībai ar nolūku ilgtermiņā veicināt ES finanšu sektora stabilitāti.

2.3 Īpašumtiesību un finanšu interešu vērtējums juridiskajā praksē

ECT prakses materiālos nav atrodamas tieslietas, kurās tiktu vērtēta bezseguma naudas nozīme vai veikta juridiskā satura analīze.⁶⁴ Vienīgā tieslieta, kurā tika vismaz nelielā apmērā atreferēts noguldījumu grāmatvedības raksturs kredītiestādēs, aptvēra Bosnijas un Hercegovinas pilsoņu sūdzību par to, ka nevar atgūt agrākos valūtas noguldījumus, par kuru juridisko raksturu komentēja nevis pati tiesa, bet gan individuāls tiesnesis savā atšķirīgajā viedoklī.⁶⁵ Minētajā viedoklī bija norādīts, ka depozīti bankās ir "grāmatu nauda", tas ir, grāmatvedībā uzskaitāmā nauda (angļu val. *book money*), kas ir prasība pret subjektu, par ko tiesas lielā palāta, veicot galīgo nolēmumu lietā, atreferēja vien to, ka attiecīgās valstis bija atbildīgas par banku sistēmas izveidi un gadījumos, kad valstij piederoša banka pārņem saistības, jānodrošina šīs naudas zuduma kā īpašumtiesību aizskāruma kompensēšana, ieskaitot inflācijas radīto naudas summas pieaugumu.⁶⁶ Tātad ECT praksē vismaz ir atreferēts bezskaidras naudas tiesiskais raksturs un saistība ar īpašumtiesību aizsardzību.

---

⁶³de Mesquita, B.B. 2014. *Principles of International Politics*. 5th Edition. London: SAGE, 364, via GoogleBooks.

⁶⁴HUDOC database search form for European Court of Human Rights, term "fiat money". Available from:[http://hudoc.echr.coe.int/eng\[viewed 05.06.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng[viewed 05.06.2017.])

⁶⁵06.11.2012.Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmums lietā: Ališić and others V. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav Republic of Macedonia, dissenting opinion of judge Zupančić., 60642/08. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int\[sk.07.06.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int[sk.07.06.2017.])

⁶⁶16.07.2014. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lielās palātas nolēmums lietā: Ališić and others V. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav

ECT, konstatējot, ka nacionālās prasības privātpersonai ļāvušas rīkoties noteiktā veidā savu īpašumtiesību aizsardzībai, bet privātpersona nav izmantojusi efektīvākos veidus savu tiesisko interešu aizsardzībai, tomēr atzīst, ka no kopējiem lietas apstākļiem jāvērtē, vai privātpersona ir izteikusi valstij saprotamā veidā iebildumus, kas var izšķirt strīdu par to, vai noticis neattaisnots īpašumtiesību aizskārums.⁶⁷ Šāda veida apsvērumi iekļaujas apsvērumos par īpašumtiesību aizsardzību privātpersonai kā *bona fide* jeb labticīgam īpašniekam, izvērtējot, vai tiek skartas kādu trešo personu individuālās tiesiskās intereses.⁶⁸ Tāpēc vispārinātu ES tiesību sistēmas pārkāpumu izskatīšanu ECT savā praksē skata pēc ES tiesību kopuma piemērošanas, kā arī EST atziņām par ES tiesību normām.⁶⁹ Tādējādi ECT savā praksē nostiprinājusi, pirmkārt, īpašumtiesību kā pamattiesību fundamentālu saistību ar valstu aktīvu rīcību un tālredzīgu politiku, otrkārt, tirgus situācijas piesaisti liettiesisko interešu novērtēšanai un, treškārt, ES kopējās tiesību sistēmas un EST prakses pārākumu pār valstu nacionālo normatīvo vidi.

EST praksē arī nav veikts individuāls juridiskais izvērtējums, piemēram, bezseguma naudas tiesību institūtam.⁷⁰ Savukārt naudas pirktspējas (angļu val. *purchasing power of money*) jēdziena EST datubāzē minēts tikai vienreiz

---

Republic of Macedonia. 60642/08, para.146, Iegūts no:
[http://hudoc.echr.coe.int\[sk.08.06.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int[sk.08.06.2017.])

⁶⁷ 28.03.2017. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: VOLCHKOVA AND MIRONOV v. RUSSIA, 45668/05 and 2292/06, para. 126. Iegūts no:
[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172314\[sk.06.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172314[sk.06.07.2017.])

⁶⁸ 03.10.2013. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: ŽÁKOVÁ v. THE CZECH REPUBLIC, 2000/09, para. 93. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126544\[sk.07.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126544[sk.07.07.2017.])

⁶⁹ 02.07.2013. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: R.Sz. v. HUNGARY, 41838/11, para. 59. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121958\[sk.07.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121958[sk.07.07.2017.])

⁷⁰Case-law of the Court of Justice. Search form text for "fiat money". Available from:
[http://curia.europa.eu/juris\[viewed 11.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[viewed 11.07.2017.])

saistībā ar ģenerālvokāta viedokli, kurā identiski šajā pētniecības darbā jau atspoguļotajam norādīts, ka inflācijas rezultātā cenu pieaugums neizbēgami samazina nominālo ienākumu vērtību, proti, samazinās naudas pirktspēja.⁷¹ EST lietās inflācijas (angļu val. *inflation*) jēdziens ir galvenokārt lietots lietas dalībnieku argumentācijā, kā arī atreferējumos kā, piemēram, ģenerālvokātu viedoklī par uzņēmējdarbības interesēm cenu kontroles un konkurences apstākļos.⁷² Savukārt finanšu sektora stabilitātes nozīmi EST arī vērtējusi pēc kredītiestāžu kapitāla prasībām un norādījusi savu piekrišanu tam, ka noteiktos gadījumos, kad konkrēta apmēra parādu norakstīšana ļautu uzlabot kapitāla prasību mērījumus, tad tas ir veicams līdz apmēram, kas ļauj pārvarēt kritisko mērījuma sliekšni.⁷³ Savukārt ES iestāžu iesaisti valsts nacionālo finanšu tirgu stabilizēšanai EST ir atzinusi par ES institūcijas rīcību, kas arī ir pakļaujama EST jurisdikcijas interpretācijai.⁷⁴ Tātad dalībvalstu finanšu sektora veidošanā ES tiesību normas veido garantējamo tiesisko stāvokli, tomēr tas neliedz dalībvalstīm izvirzīt savas nacionālās prasības, ja tās harmonizē ar ES tiesību normām un nav pretrunā ES institūciju lēmumiem, kuru rīcība arī var tikt pārbaudīta EST.

---

⁷¹ 10.12.1998. Opinion of Advocate General Saggio in *Mulder and Others v Council and Commission*, Joined Cases C-104/89 and C-37/90, I-244. Available from: <http://curia.europa.eu/juris>[viewed 11.07.2017.]

⁷² 12.11.1985. Opinion of Advocate General Verloren van Themaat in: *Metro v Commission*, Case 75/48, P. 3065. Iegūts no: <http://curia.europa.eu/juris>[sk.11.07.2017.]

⁷³ 19.06.2016. Eiropas Savienības Tiesas nolēmums lietā: *Tadej Kontik and others v Državni zbor Republike Slovenije*, C-526/14, para. 101. Iegūts no: <http://curia.europa.eu/juris>[sk.21.07.2017.]

⁷⁴ 13.06.2017. Judgment of the Court of Justice of the European Union: *Eugenia Florescu and others v Casa Județeană de Pensii Sibiu and others*, C-258/14, para. 69.1. Available from: <http://curia.europa.eu/juris>[viewed 21.07.2017.]

3. ES FINANŠU SEKTORA TIESISKĀ REGULĒJUMA PROBLĒMJAUTĀJUMI

No iepriekš apskatītajām aktualitātēm normatīvajos aktos, kā arī ECT un EST prakses izriet secinājumi, ka finansiālā stabilitāte tiek saistīta ar taisnīgas pirktspējas nodrošināšanu ekonomiskajās attiecībās, tomēr ES jurisdikcijā netiek skartas bezseguma naudas emitēšanas tiesības vai konkretizēti sociālā nodrošinājuma kritēriji. Tādējādi nodaļā tiek iztirzāti juridisko un tiesībpolitisko prioritāšu⁷⁵ neatrunātie tiesību institūtu aspekti, ieskaitot jautājumus, vai naudas emitēšana ir privilēģija monetārās politikas plānošanā; vai naudas pirktspēja ir liettiesiska pamattiesība; vai likumdevējam ES un dalībvalstu līmenī ir kompetence regulēt finanšu stabilitāti, u.c.

3.1. Tiesības uz īpašumu

Latvijas juridiskajā doktrīnā tiek atzīts, ka īpašuma tiesību jēdziens lietojams kā sinonīms tiesībām uz īpašumu.⁷⁶ Tomēr no civiltiesiskās izpratnes par īpašuma tiesību priekšmeta ķermenisko raksturu izriet, ka konstitucionālā analītikā un attiecīgi pētniecībā iespējams izvairīties no pārpratumiem, apspriežot tieši tiesības uz īpašumu.⁷⁷ Neskaitot autora publikācijas, 2017. gadā

---

⁷⁵ 23.03.2017. Par Finanšu sektora attīstības plānu 2017.–2019. gadam: Ministru kabineta 2017. gada 21. marta rīkojums Nr. 126. *Latvijas Vēstnesis*. 61, 2. Plāna paredzētie uzdevumi un pasākumi.

⁷⁶ Balodis, K. 2012. 105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību. No: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Autoru kolektīvs. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 459–478, 460.

⁷⁷ Rozenfelds, J. 2008. *Pētījums par Civillikuma lietu tiesību daļas pirmās, otrās un trešās daļas modernizācijas nepieciešamību*. 21. Iegūts no:

Latvijā tika publicēta pirmā publikācija, kas skar naudas un īpašuma tiesību juridisko izpratni, un tajā viens no galvenajiem secinājumiem ir, ka vismaz bezskaidrai naudai nepiemīt liettiesisks, bet gan saistību raksturs, jo tas ir prasījums, nevis pats īpašuma tiesību priekšmets.⁷⁸ Autors, ciktāl minētais secinājums skar terminus, pievienojas raksta autoriem, tāpēc tālākajā izklāstā sniegts vērtējums tieši tiesībām uz īpašumu kā plašākā satura jēdzienam.

Vismaz kopš 2007. gada, piemēram, Latvijā tiesībpolitiski ir nostiprināta saikne starp tiesībām uz īpašumu un inflāciju, jo tieši inflācijas novēršanai Latvijas valdība apstiprināja t.s. Inflācijas samazināšanas plānu, kura ievadā arī atzīts, ka inflācija pārdala ienākumus no subjektiem ar fiksētiem ienākumiem (pensionāri, darba ņēmēji u.tml.) uz subjektiem ar mainīgiem ienākumiem (kapitāla turētāji, kuriem līdz ar inflāciju aug arī peļņa).⁷⁹ Tādējādi Latvijā nostiprināja arī juridiskos riskus tiesībām uz īpašumu.

Monetārās inflācijas kontekstā ir vērts uzsvērt tiesību sistēmas lomu mūsdienās – sekmēt labklājību, kultūrvidi, kā arī līdzilvēku sadzīvi, vispārcilvēcisko u.c. vajadzību izpildi, kas, piemēram, Latvijas Republikas Satversmē tiek atzītas par fundamentālām vērtībām.⁸⁰ Tādējādi secināms, ka ES tiesību sistēmā monetārās politikas vara tiek uzticēta neatkarīgai centrālās bankas institūcijai, kura tādējādi aizvieto tradicionālo likumdevēju ārpus citām konstitucionālo funkciju jomām kā, piemēram, sociālo nodrošinājumu.

---

http://at.gov.lv/files/uploads/files/7_Resursi/Petijumi/lv_documents_petijumi_civillikum_a_modernizacija.doc[sk.06.11.2017.]

⁷⁸ Kārklīņš J., Rozenbergs J. 21.02.2017. Bezskaidras naudas līdzekļu juridiskais statuss, civiltiesiskie un kriminālprocesuālie aspekti. *Jurista Vārds*, 8, 8.–17., 9.

⁷⁹ Finanšu ministrija. 06.03.2007. *Ziņojums par patēriņa cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem*, 1. Iegūts no:

<http://www.fm.gov.lv/lv/aktualitates/jaunumi/25651-inflācijas-samazināšanas-plāns-atbalstīts-ministru-kabineta>[sk. 07.11.2017.]

⁸⁰01.07.1993.Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*. 43, preambula.

Kā arī izriet no Latvijas Republikas Satversmes tiesas prakses t.s. Pensiju lietās – Nr. 2001–12–01 un 2009–43–01 –, pašāvība uz sociālo nodrošinājumu nozīmē, ka Satversmes 109. panta prasības jāīsteno vismaz minimālā apmērā, ciktāl izriet taisnīga līdzsvara vajadzība starp prioritārajām valsts tēriņu pozīcijām un riskam pakļautām sociālām grupām.⁸¹ Savukārt 2017. gada tiesvedībā saistībā ar 2016. gadā ieviesto Solidaritātes nodokli – Nr. 2016–14–01 un 2016–16–01 – tiesa atzina, ka likumdevējs nedrīkst izvirzīt likumu īstenošanas vienkāršību kā patstāvīgu leģitīmo mērķi, jo tam jānodrošina nodokļu regulējums, kas nodrošina ienākumu taisnīgu un solidāru pārdali sabiedrībā.⁸² Tātad monetārā politika un sociālā politika ir divas sākotnējā likumdevēja lomas, bet tikai sociālajā politikā tas mūsdienās ir saglabājis pilnvaras, kuras jāizmanto sociāli taisnīgā veidā.

Naudas emisijas pilnvaras kā specifisku tiesību institūtu autors pētniecības un aprobācijas gaitā ir identificējis kā zīmīgāko iztrūkumu mūsdienu jurisprudencē, jo ir ne tikai akadēmiski maz pētīts, bet arī praktiķiem ikdienā nenākas daudz par to domāt. Tā kā autors jau vairākās publikācijās ir izklāstījis naudas emisijas juridisko analīzi, tad šai vietā iespējams izcelt šī temata pašu pēdējo starptautiskās pētniecības fundamentālo publikāciju, ko sagatavojis ekonomikas profesors Rihards Verners (*Richard Werner*). Proti, 2016. gada publikācijā, izvērtējot starpnieku, rezervju un kredītu teorijas,

---

⁸¹22.12.2009. Par likuma "Par valsts pensiju un valsts pabalstu izmaksu laika periodā no 2009.gada līdz 2012.gadam" 2. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un 3. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 105. un 109. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2009–43–01. *Latvijas Vēstnesis*. 201, 31.2. para.

⁸²17.11.2017. Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5. un 6. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 16. novembra spriedums lietā Nr. 2016–16–01. *Latvijas Vēstnesis*, 229, 19. para.

R.Verners veicis pirmo empīrisko testu, apliecinot kredītu teoriju ar Vācijas kredītiestādes grāmatvedības izrakstiem. Tā R.Verners pierādījis īstā kredītēšanas procesā radītu bezskaidro naudu, kas nonāk ekonomiskajā apritē bez nozīmes, kāda ir, piemēram, centrālās bankas rezervju likme. Tāpēc publikācijā uzsvēris nepieciešamību pārvērtēt šī brīža monetārās politikas pieņēmumus par lēmumu efektivitāti.⁸³ Tā kā vairāk kā simts gadus nepastāvēja empīriski dati, kas tomēr neliedza izveidot dažādas ekonomiskās teorijas monetārās politikas lēmumiem, autors secina, ka minētās publikācijas plaša ietekme uz monetāro politiku ir izpalikusi.

Latvijā juristiem bez grāmatvedības kvalifikācijas grāmatvedības jēdzieni kā bilance, kontējums, debets, kredīts, aktīvs, pasīvs u.tml., kā arī to savstarpējā mijiedarbība visvieglāk varētu būt uztverama spēku zaudējušajos Ministru kabineta 1995. gada 7. novembra noteikumos Nr. 339 "Noteikumi par uzņēmumu grāmatvedības kārtošanu un organizāciju", jo to saturs ir ar uzsvaru uz aprakstiem un definīcijām.⁸⁴ Savukārt vienīgais aktuālais normatīvais akts ar parauga grāmatvedības kontu plānu ir Ministru kabineta noteikumos saistībā ar valsts budžeta iestādēs lietojamiem grāmatvedības kontiem.⁸⁵ Minēto noteikumu saturs ir sistēmisks un universāls, un to terminoloģiju un struktūru izmanto pastāvīgi, tāpēc autors ir sagatavojis 3.1. tabulu, demonstrējot bilances un tās pušu posteņu nozīmi.

---

⁸³ Werner, R. 2016. *International Review of Financial Analysis*. Volume 46, 361–379, 377. Available from: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2015.08.014>[viewed 20.11.2017.]

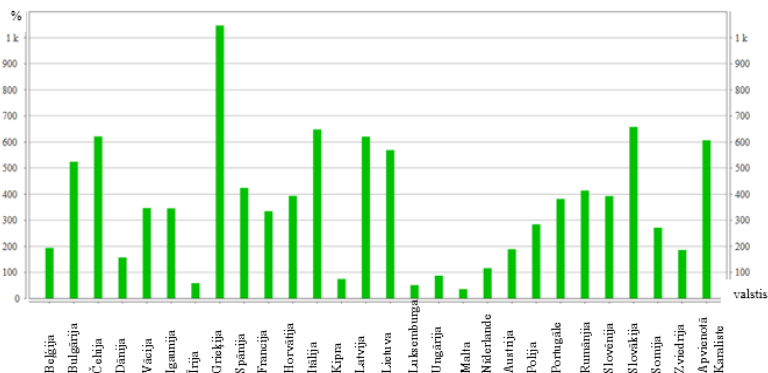
⁸⁴ 17.11.1995. Noteikumi par uzņēmumu grāmatvedības kārtošanu un organizāciju: Ministru kabineta 1995. gada 7. novembra noteikumi Nr. 339. *Latvijas Vēstnesis*. 179, I.

⁸⁵ 28.12.2009. Kārtība, kādā budžeta iestādes kārto grāmatvedības uzskaiti: Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra noteikumi Nr. 1486. *Latvijas Vēstnesis*. 203, 1. pielikums.

Bilances pozīciju aktīvu un pasīvu saturs grāmatvedībā

Aktīvi	Pasīvi
Naudā izteiktās vērtības īpašumiem vai prasībām pret parādniekiem	Naudā izteiktās vērtības saistībām pret ieguldītājiem, aizdevējiem vai citiem kreditoriem
Grāmatvedības konti ar sākuma cipariem 1–2	Grāmatvedības konti ar sākuma cipariem 3–5

Iespējams, ka kredīta izsniegšanas grāmatojuma vienkāršākais analogijas modelis būtu, kad krājumā ir noteikts daudzums līdzekļu, bet ar saistības rakstu apliecinātu, ka arī trūkstošie pienākas aizņēmējam. Salīdzinot ar nebanku aizdevēju, kredītiestādēm šāda veida saistību raksts, kad tas ierakstīts elektroniski grāmatvedības kontā pie konkrētā aizņēmēja, kļūst par bezskaidras naudas apjomu klienta norēķinu kontā. To, ka minētajam ir praktiska nozīme, apliecina arī 3.1. attēlā atspoguļotā ES finanšu sektoru aizņēmumu koeficienta (angļu val. *leverage ratio*) diagramma par finanšu institūciju kolektīvo pašu kapitāla attiecību pret aktīviem, kas balstās uz parādsaistībām.

3.1. att. ES dalībvalstu finanšu sektora aizņēmumu koeficients 2016. gadā (%)⁸⁶

⁸⁶Eurostat. Financial sector leverage (debt to equity), non-consolidated – %, 2016. Available from:

3.2. Likumdošanas pārvaldība

No līdz šim izklāstītā izriet nepieciešamība noteikt juridiski definētās lomas likumdošanas procesā. ES dalībvalstis galvenokārt ir ar konstitucionālu iekārtu, kurā varas avots ir tauta jeb republikāniskas, kur varas izpildi sabiedrības labā veic uz laiku ievēlētas amatpersonas (21 no 28)⁸⁷. Tā kā darba ietvaros secināts, ka ES finanšu sektora galvenie aspekti tiek regulēti ar ES direktīvu transponēšanas procesiem dalībvalstīs, autors pievērsīs pastiprinātu uzmanību tieši Latvijas kā pieejamākās dalībvalsts jurisdikcijai, kas ilustratīvi sniegtu nepieciešamo ieskatu likumdošanas praktiskajos aspektos.

Konstitucionālās struktūras būtība ir saistāma ar austriešu tiesību filozofa Hanza Kelzena (*Hans Kelsen*) tīrās tiesību teorijas pamatnormas konceptu, kas paredz nerakstītas ideoloģijas ietekmi uz pirmo rakstīto tiesību normu saturu.⁸⁸ Latvijas Republikas Satversmes 1. pantā „neatkarīga demokrātiska republika” norāda uz demokrātisku procesu. Autors saskata to kā pakārtotu jēdzienu, jo pārvaldes struktūru veido republika ar likumdevējā ievēlētiem priekšstāvjiem. Savukārt vairums likumprojektu tiek balstīts uz izpildvaras amatpersonu analīzi⁸⁹ un tiesiskajām interesēm jomas specifiskajos jautājumos, ieskaitot pēc apspriešanās ar privātpersonām.

---

ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tipsfs20&language=en&toolbox=data [viewed 13.12.2017.]

⁸⁷ European Union. 2017. *The 28 member countries of the EU*. Available from: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en#tab=0-0 [viewed 27.11.2017.]

⁸⁸ Autoru kolektīvs. 2014. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. No: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri: Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 136–232, 148.

⁸⁹ Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Minsitru kabinetā skatītie likumprojekti 01.01.2016.–31.12.2016. Iegūts no: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?page=14&dateFrom=2016-01-01&dateTo=2016-12-31&mk=&text=&org=0&area=0&type=17> [sk. 24.11.2017.]

Interesu pārstāvēšanai specifiskais termins „lobisms” vai „lobijs” vispārējā izpratnē apzīmē privāto ekonomisko interešu pārstāvēšanu publiskās varas institūcijās.⁹⁰ ES aktuāli nav vienots lobija normatīvais regulējums, tomēr galvenie nosacījumi aptver ES likumdevējā izveidoto kārtību interešu pārstāvju reģistrācijai.⁹¹ Arī Latvijā nav legāļdefinīcijas, attiecīgi autors lobija jēdzienu lieto tā plašākajā izpratnē, izprotot kā privāto interešu uzklauššanu un īstenošanu publiskās pārvaldes iestādēs pēc privātpersonu iniciatīvas.

Akadēmiskās izpētes līmenis izceļams kā prasmju stūrakmens gan privātās, gan publiskās jomas amatpersonām. Piemēram, Latvijā trasta tiesību institūts ticis uztverts kā svešs un noteiktā mērā arī nesaderīgs ar Latvijas jurisdikciju, tomēr Latvijā tā robežšķirtne no klasiskā modeļa ir ar daudzveidīgi apskatāmām analogijām, kā to par konkrēto tiesību institūtu demonstrējis arī Jānis Grasis savā promocijas darbā.⁹² Tā kā no Latvijas Nacionālās bibliotēkas datiem izriet, ka tas vēl 10 gadus vēlāk ir vienīgais akadēmiskais pētniecības darbs par šo starptautiski nozīmīgo tiesību institūtu,⁹³ autors secina, ka Latvijā arī jurisprudencē noteiktu starptautiski nozīmīgu tiesību institūtu pētniecības un izpratnes attīstība var būt atkarīga no ļoti ierobežota cilvēku loka. Tāpēc autors

---

⁹⁰ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm". "Lobisms" un „Lobijs". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php> [sk.07.11.2017.]

⁹¹ European Parliament. 2015. *Transparency of lobbying at EU level*. 3. Available from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI\(2015\)572803_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI(2015)572803_EN.pdf)[viewed 07.11.2017.]

⁹²Grasis, J. 2008. *Trasta būtība, tā atzīšana un tiesiskais regulējums romāņu–ģermāņu tiesību saimes valstīs un iespējamā pārņemšanas Latvijā: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte.143. Iegūts no:

[https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5154/26535–Janis_Grasis_2008.pdf?sequence=1](https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5154/26535-Janis_Grasis_2008.pdf?sequence=1)[sk. 13.11.2017.]

⁹³Latvijas Nacionālā bibliotēka. Valsts nozīmes bibliotēku elektroniskais kopkatalogs. Meklēšana pēc vārda nosaukumā: „trasts”. Iegūts no:https://kopkatalogs.lv/F/?func=option-update-Ing&file_name=find-b&local_base=Inc04&p_con_lng=lav [sk.13.11.2017.]

kopīgi ar pašam vienpersonīgi piederošo sabiedrību ar ierobežotu atbildību LBI nodibināja biedrību LB trasts, kuras *expressis verbis*, tas ir, rakstiski nostiprinātais mērķis bija veidot trasta attiecības un veikt lobēšanas darbus autora interesēs (sk. promocijas darba 2. pielikumu). Tas nozīmē, ka autors promocijas darba izstrādei atklāti nodibināja juridisku personu Latvijas jurisdikcijā, lai veiktu uzticības darījumus un lobēšanu ar mērķi noskaidrot un ilustratīvi demonstrēt privāto interešu īstenošanu likumdošanā.

Autors 3.1. nodaļā ir atspoguļojis, ka apgrozībā esošās naudas radīšana notiek kredītiestāžu kredīta darījumu rezultātā. Savukārt monetārās politikas likumdošanas kompetence ES ir nodota centrālo banku pārziņā, ko ir apstiprinājusi arī Latvijas Republikas Satversmes tiesa, norādot, ka Latvijas Banka ir tiesīga izdot ārējos normatīvos aktus savā ekskluzīvajā darbības jomā atbilstoši demokrātiski leģitimizētai varai.⁹⁴ Ievērojot minēto, līdz brīdim, kamēr likumdošanas procesā nenostiprinās inflācijas jeb naudas pirkjspējas pastāvīgā zuduma konstitucionālo prioritāti, naudas pirkjspējas zuduma demokrātiskums jeb atbilstība sabiedrības vairākuma tiesiskajām interesēm ir juridiski kritizējama. Proti, tā uzskatāma par sabiedrības vairākuma tiesību uz īpašumu aizskārumu bez konstitucionāli nostiprināta leģitimā mērķa un samērīguma. Tādējādi arī pētījumā izvirzītās hipotēzes atspēkojums nav īstenots un hipotēze apstiprināta ar pietiekamu varbūtību. Attiecīgi jāveido ne tikai teorētiskus, bet arī praktiskus risinājumus, nosakot, pie kādiem nosacījumiem indivīdu pamattiesību ierobežojums varētu būt atbilstīgs.

---

⁹⁴ 04.03.2016. Par Latvijas Bankas 2014. gada 15. septembra noteikumu Nr. 141 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" 19. un 20. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 64. pantam, kā arī 91. panta pirmajam teikumam": Latvijas republikas Satversmes tiesas 2016. gada 2. marta spriedums lietā Nr. 2015-11-03. *Latvijas Vēstnesis*. 45, 21.2. para.

4. ES FINANŠU SEKTORA NEPILNĪBU IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

Neesot ES normatīvo aktu vai tiesu prakses nostiprinātiem precīziem finanšu sektora samērības kritērijiem, autors veicis saudzīgāka tiesiskā regulējuma iespēju modelēšanu pēc 3. nodaļā aprakstītajiem problēmjaūtājumiem. Ierobežojumu dēļ autors pievērsies darbā izceltajiem problēmjaūtājumiem pēc to prioritātes un skarto tiesību subjektu daudzuma.

4.1. Atbildība par sistēmiskiem rezultātiem

Tautsaimniecības attīstības dinamika nomināli tiek aprēķināta galvenokārt ar iekšzemes kopprodukta mērījumiem, ko vispārīgā gadījumā var aprakstīt kā valstī saražoto preču un pakalpojumu gala pārdošanas vērtību kopu, ieskaitot atlīdzību nodarbinātajiem un atskaitot valsts subsīdijas u.tml. maksājumus.⁹⁵ Savukārt no iekšzemes kopprodukta ir atkarīga valsts parāda rēķināšana, kas kalpo valsts fiskālās disciplīnas un ilgtermiņa izaugsmes ilustrēšanai, demonstrējot aizņēmumus valsts vārdā, par ko faktiskais nodrošinājums ir pārdalāmie valsts budžeta ienākumi un īpašumi.⁹⁶ Līdz ar to valsts pārvalda publiskos naudas līdzekļus, kā arī aizņemas, kad nav pietiekami līdzekļi budžeta tēriņu veikšanai.

No statistikas izriet, ka ES dalībvalstu vidusmēra parādsaistības ievērojami pārsniedz 60% no iekšzemes kopprodukta⁹⁷ jeb t.s. Māstrihtas

---

⁹⁵Centrālā statistikas pārvalde. B.g. *Iekšzemes kopprodukts Latvijā kopā (EKS–2010)*. Iegūts no: www.csb.gov.lv/statistikas-temas/metodologija/iekaszemes-kopprodukts-latvija-kopa-eks-2010-40899.html [sk. 04.12.2017.]

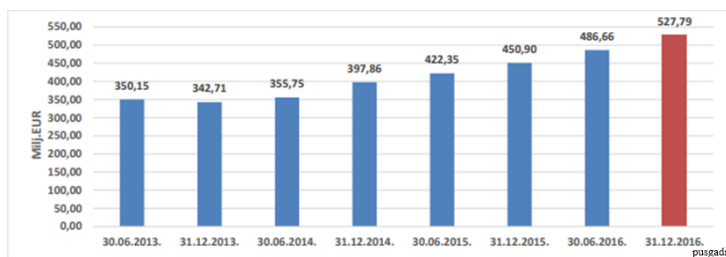
⁹⁶Valsts kase. B.g. *Kas ir valsts parāds?* Iegūts no: <https://www.kase.gov.lv/valsts-parada-vadiba/kas-ir-valsts-parads> [sk. 04.12.2017.]

⁹⁷Eurostat. *General government gross debt – 2016*. Available from: ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=teina225&language=en&toolbox=data [viewed 04.12.2017.]

līguma sliekšni.⁹⁸ Piemēram, Latvijas valsts parādam var aizņemties gan no rezidentiem, gan ārvalstu personām likumiski noteiktos gadījumos, ieskaitot, lai nodrošinātu iepriekšēju aizņēmumu atdošanu, galvenokārt ar vērtspapīru emisiju.⁹⁹ Valsts parāda plānošanas un aizdevumu piesaistes kompetence ir noteikta Finanšu ministrijai un padotības iestādēm atbilstoši iepriekš nostiprinātām prasībām un vajadzībām.¹⁰⁰ Tādējādi valsts parāda veidošanai valsts izpildvara ar Finanšu ministriju plāno iztrūkuma finansēšanu.

Latvijas makroekonomisko apstākļu dinamika pēdējos gados ir veicinājusi valsts parāda apmēra pieaugumu līdz pat apm. 39%.¹⁰¹ Savukārt no 4.1. attēla izriet, ka Latvijā t.s. nebanku kredītu apjoms, neskaitot līzingu un tml. aizdevumus, pieaudzis līdzās iekšzemes kopprodukta un valsts parāda izaugsmei, tādējādi secināms, ka pieauguši arī iztrūkumi māsaimniecību regulāro ienākumu pārdalē.

4.1. att. Latvijas nebanku kredītu apjoms 2013 – 2016¹⁰²

⁹⁸ 29.07.1992. Treaty on European Union. *Official Journal of the European Communities*. C 191/1, Article 1.

⁹⁹ 06.04.1994. Likums "Likums par budžetu un finanšu vadību": Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 41, 35. p. trešā daļa.

¹⁰⁰ 10.05.2014. Valsts vērtspapīru izlaišanas noteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 6. maija noteikumi Nr. 237. *Latvijas Vēstnesis*, 89, 10.

¹⁰¹ Valsts kase. 2017. *Valsts parāda vadības pārskats 2016*. 15. Iegūts no: https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%C4%81rskati/Gada%20p%C4%81rskats/VK_parada_parskats_2016.pdf [sk. 04.12.2017.]

¹⁰² Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. 2017. *Pārskats par nebanku patērētāju kredītēšanas tirgus darbību 2016. gadā*. 12. Iegūts no:

Publisko un privāto parādsaistību pārvaldīšana atšķiras galvenokārt nodrošinājuma potenciālā. Zīmīgi, ka varas dalīšanas teorētiskajā izklāstā arī naudas vērtības maiņa ar, piemēram, monētās lietoto metālu samainīšanu izcelta kā cēlonis nozīmīgiem tautsaimniecības riskiem, jo nauda glabā sevī sabiedrības paļāvību preču apmaiņai, tāpēc esot jānovērš nominālu naudas vienību lietošana, saglabājot naudas vienību materiālo vērtību.¹⁰³ Tā kā starptautisko konstitucionālo tiesību (angļu val. *international constitutional law*) ietvaros iespējams vien izdalīt pēdējā gadsimta progresu starptautiski saistošo tiesību normu izstrādē un atbilstošo politisko organizāciju izveidošanā,¹⁰⁴ rodas nepieciešamība prioritāri vērtēt individuālo valstu konstitucionālo principu laikmetīgumu plaša mēroga sociālo problēmu risināšanai. Tā kā Latvijas konstitūcija nesatur, piemēram, *naudas, finanšu, valūtas, parāda* u.tml. jēdzienus vai to locījumus, kas būtu saistāmi ar valsts finanšu sektoru, autors apkopoja datus arī par pārējām ES dalībvalstīm, lai apzinātu, vai, piemēram, monetārā un publisko saistību pārvaldīšanas vara tikusi nostiprināta kādas ES dalībvalsts aktuālajā konstitūcijā. Pamatā dati tika ņemti no Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas (angļu val. *Organization for Security and Co-operation in Europe*) apkopotajiem dalībvalstu konstitūciju aktuālajiem tulkojumiem angļu valodā.¹⁰⁵

---

www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2016_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [sk. 11.12.2017.]

¹⁰³de Secondat de Montesquieu, C. 1995. *De l'esprit des lois*. 1758 éd. Livre 22, Chapitre III. Des monnaies idéales. Versini, L, éd. Paris: Éditions Gallimard, 253. De: http://ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1400/14055_MONT.pdf [vu 30.11.2017.]

¹⁰⁴Fassbender, B. 2005. The Meaning of International Constitutional Law. In: *Towards World Constitutionalism*. St. John Macdonald & Johnston, D.M., eds. Leiden: Martinus Nijhoff, 837–851, 846, via Google Scholar.

¹⁰⁵Organization for Security and Co-operation in Europe. *Constitutions*. Available from: www.legislationline.org/documents/section/constitutions [viewed 06.12.2017.]

Latvijas un Čehijas konstitūcijas nesatur naudas, finanšu, valūtas vai parāda jēdzienus, tomēr pārējām valstīm vairums konstitucionālo normu skar specifisku jomu kā, piemēram, izglītības vai veselības aprūpes finansēšanu, kā arī valsts budžeta pārvaldības, uzraudzības un likumdošanas procesu nosacījumus, pieminot meklētos jēdzienus kā sekundārus terminus. Beļģijas, Dānijas un Luksemburgas konstitūcijās iekļauta monarha atbildība par naudas emisiju, bet, piemēram, Polijas konstitūcijā ir ne tikai uzsvērtā centrālās bankas loma naudas izdošanā un atbildība par valūtas vērtību, bet 216. pantā arī noteikts ierobežojums valsts parādam – 3/5 no iekšzemes kopprodukta. Arī Ungārijas konstitūcijas 36. pants paredz apmērus valsts parādam, tas ir, vispārīgos gadījumos valsts parāds nedrīkst pārsniegt 50% no iekšzemes kopprodukta. Savukārt Austrijas konstitūcijas 14b pants nosaka pat publisko iepirkumu veikšanas ietvaru. Līdz ar to pat bez specifiskām norādēm konstitūcijā, visām ES dalībvalstīm ir centrālās bankas, valsts parādi utt., jo likumdevējs ir veidojis normatīvus ar attiecīgu politiskās gribas elementu.

No minētā izriet būtisks apsvērums par finanšu stabilitāti valsts saimniecisko jautājumu risināšanā. Proti, no konstitucionālām normām vismaz daļēji izriet politiskās gribas apliecinājums tālākiem normatīviem aktiem bez attiecīgo normatīvo aktu autoru pārmērīgas subjektīvo uzskatu ietekmes. Autors secina, ka XXI gs. pastāv ievērojama nepieciešamība vismaz noteiktu prioritāro principu nostiprināšanai tieši konstitucionālā normā kā lielākā juridiskā spēka iemiesotājai. Tādējādi autors darba 18.1. tēzē izsaka pāris priekšlikumus Latvijas Republikas Satversmes papildināšanai ar vispāršaistošu labklājības ilgtspējīgas attīstības nolūku, kāds arī nostiprināts tās ievada sestajā rindkopā.

Pirktpējas paritāte starp ES dalībvalstīm kā patstāvīgs indikators kopā ar iepriekš minētajiem ļauj izprast t.s. dzīves dārdzības atšķirības, jo izsaka relatīvo naudas pirktspēju ES ietvaros. Autors norāda, ka monetārās politikas inflācijas vajadzība ir vismaz divējādi pretrunīga, jo inflācija skar arī

neatliekamas preces un pakalpojumus, savukārt regulāru ekonomisku lēmumu pamatā ir tieši izdevīgums kā, piemēram, īpašo piedāvājumu preces, atlaides u.tml. faktori, kas ļauj ietaupīt laiku vai naudu.¹⁰⁶ Tāpēc juridiski iespējams noteikt inflācijas robežas, ciktāl tā neskar ieguldījumu veikšanu un jāvērtē tiesības uz īpašumu kā ienākumu apmēru par galvenokārt patērēto laiku noteiktā nodarbē vai profesijā.

Tā kā sociālais nodrošinājums ES ir atkarīgs no nacionālajiem likumdevējiem, kuriem ECT un EST prakse uzliek tiešus pienākumus, kas izriet no, piemēram, sociāli atbildīgas valsts principa, autors iesaka pilnveidot monetārās varas pozitīvos un negatīvos pienākumus. Proti, monetārās varas politiskā atbildība ir nostiprināma arī tiesību normās par monetārās politikas konstruktīvajiem rezultātiem kā, piemēram, naudas pirktspējas zuduma radītās sociālās nevienlīdzības mazināšanu. Tā kā šāda veida pienākumi nemaina Līgumā par ES darbību vai Līgumā par ES nostiprinātās ECB un tās sistēmas centrālo banku sākotnējo kompetenču loku, secināms, ka šāda normatīvā vide nodrošinātu, pirmkārt, likumdevējiem pilnvērtīgu kompetenču sadalījumu, un, otrkārt, monetārās politikas juridiskās atbildības stiprināšanu, ciktāl nepieciešama atskaitīšanās par paveikto ne mazākā mērā kā, piemēram, parlamenta darbā.

Izvērtējot minēto un 3. nodaļā secināto, autors izvērza **juridisko teoriju par inflacionāro samērīgumu**, paredzot, ka naudas pirktspējas zuduma jeb inflācijas radīto ekonomisko rezultātu ietekme uz sociālo nodrošinājumu un vispārējām tiesībām uz īpašumu nav mērķtiecīgi kontrolējama, ja monetārās un

---

¹⁰⁶SIA Maxima Latvija. 2017. *Maxima mazumtirdzniecības kompass*. Augusts, 6. Iegūts no: https://www.maxima.lv/fileman/Uploads/Images/testas/MX_kompass_augusts_pdf_v6.pdf [sk. 13.12.2017.]

ekonomiskās likumdošanas vara nav konsolidēta. Tātad inflacionārais samērīgums nozīmētu, ka tikai konsolidēta ekonomiskā likumdošanas vara var nodrošināt ekonomisko apstākļu mērķtiecīgu un samērīgu īstenošanu, izmantojot arī demokrātiski leģitimizēto varu. Jāpiebilst, ka šādas sintezētās teorijas pielietojums ir atkarīgs gan no oriģinālā likumdevēja politiskās gribas, gan no pētniecības instrumentu attīstības līmeņa, jo, tāpat kā teorijām par sabiedrisko līgumu, dabiskās izlases evolūciju, heliocentrismu jeb saules kā visuma centru, t.s. tīro tāfeli (latīņu val. *tabula rasa*) par piedzimušo cilvēku pilnīgu psiholoģisko vienlīdzību utt., pastāv cēloniska sakarība starp laikmetīgo ideoloģiju un saturiskajām pilnveidošanas iespējām atbilstoši zināšanu un prasmju līmenim.

4.2. Jurisprudences hedoniskās regresijas analīze

Konstitucionālās ekonomikas (angļu val. *constitutional economics*) un uzvedības ekonomikas (angļu val. *behavioral economics*) jēdzienu lietošana nav prioritāra juridiskajā doktrīnā, tomēr norādāms, ka abas ekonomiskās analītikas nozares ir izstrādātas XX gs. otrajā pusē kā ekonomisko procesu konstitutīvas un prognozējošas nozares ar juridisku aspektu. Piemēram, konstitucionālo ekonomiku nostiprināja ASV ekonomists Džeims Bukanans (*James Buchanan*), turpinot izpēti pie sabiedrības locekļu ekonomiskās rīcības mijiedarbības ar normatīvo regulējumu.¹⁰⁷ Ekonomiskajā literatūrā Dž. Bukanana viedoklis par monetārās vides normatīvo saturu tiek pozicionēts kā nepārprotams – normatīviem jāveicina privāto un publisko interešu īstenošana

---

¹⁰⁷ Backhaus, J.G. 2005. *The Elgar Companion to Law and Economics*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 223, via GoogleBooks.

sociāli lietderīgā veidā.¹⁰⁸ Tādējādi tiesību filozofiskā analīze finanšu sektora stabilitātes izvērtēšanai ir ar starpdisciplināru vēsturi.

Norādāms, ka fundamentālie apsvērumi jau tikuši izmantoti juridiskajā doktrīnā vismaz kopš XIX gs. pēc t.s. utilitārisma teorijas aizsācēja Džeremija Bentema (*Jeremy Bentham*) analīzes par cilvēku hedonistisko rīcību, ieskaitot lietderīgu un nelietderīgu, patīkamu un nepatīkamu lietu ietekmi uz juridisko un praktisko uzvedību ar hedoniska (laimes) aprēķina iespējām.¹⁰⁹ Kaut arī šāda terminoloģija vairs netiek aktīvi lietota, norādāms, ka vismaz ekonomiskiem aprēķiniem mūsdienās tiek veikta hedoniska vērtību korekcijas analīze ar regresijas metodi (angļu val. *hedonic regression*), lai salīdzinātu kvalitatīvās īpašības objekta individuālām sastāvdaļām, kas var būt noderīgi dažādās ekonomikas jomās aktīvu kā, piemēram, nekustamo īpašumu vērtēšanā.¹¹⁰ Līdz ar to hedoniska regresija ir mūsdienu analītiskā izmantots modelis, lai izteiktu veseluma individuālo vienību patstāvīgo aksioloģisko nozīmi jeb vērtību.

Juridiskajā doktrīnā nav nostiprināti hedoniskās regresijas modeļi, ciktāl normatīvo aktu kopumā jāspēj identificēt individuālo vienību atbilstība laikmetīgajām vērtībām, sasniedzamajiem mērķiem u.tml. Tomēr tiesību filozofijā būtu izceļams princips, ka kopumam ir jāveido lielāka vērtība par tā individuālo vienību summu. Autors norāda, ka juridiskais hedonisms, hedonoskopija u.tml. jēdzieni var apzīmēt to pašu principu, tomēr jēdzienu

---

¹⁰⁸ Boettke, P.J., Salter, A.W., Smith, D.J. 2016. Money as Meta-Rule: Buchanan's Constitutional Economics as a Foundation for Monetary Stability. *George Mason University Working Paper Nr. 16-49*, 29, via GoogleScholar.

¹⁰⁹ Mitchell, W.C. 1918. Bentham's Felicific Calculus. *Political Science Quarterly*, Vol. 33, Nr. 2, 161–183, 165, via GoogleScholar.

¹¹⁰ 21.10.2005. Eiropas Komisijas regula (EK) Nr. 1722/2005 (2005. gada 20. oktobris) par mājokļu pakalpojumu novērtēšanas principiem saistībā ar Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 1287/2003 par to, kā saskaņot nacionālo kopienākumu tirgus cenās. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 276, pielikums.

specifika neiespaido koncepta sasniedzamo mērķi. Proti, jurisdikcijas veidojošo elementu prioritārās lomas un to pielāgošana cilvēku vajadzībām.

Tā kā publisko finanšu līdzekļu kompetenta lietošana nevar būt atkarīga tikai no tiesību normām, bet arī no tiesību normu piemērotāju kompetences praktiskajā izpildījumā, autors secina, ka pieejamākie publisko saistību risku empīriskie modelēšanas avoti varētu būt kredītiestāžu pārskati, ja tajos vērtētu arī sistēmiskas nozīmes kredītiestāžu darbības traucējumu ietekmi uz valsts pārvaldi. Tādējādi autors 20.tēzē iesaka Bāzeles III regulējuma stresa testā iekļaut sistēmiskas nozīmes kredītiestādes pašnovērtējuma tabulu, lai modelētu vismaz valsts pārvaldes ārkārtas rīcības plānus (angļu val. *contingency plans*).

Rīcības un kognitīvo jeb prāta spēju analīze kā, piemēram, psiholoģijas pētniecībā kognitīvās disonances teorija (angļu val. *cognitive dissonance theory*) ir viena no pieejamākajām jomām, kurā iespējams saskatīt paralēlas prioritātes gan ar uzvedības ekonomikas, gan ar juridiskās kvalifikācijas tematu, jo kopsaucējs ir tieši cilvēku uzvedības dihotomija jeb dalīšanās starp racionālo un emocionāli balstīto rīcību sociālā vidē.¹¹¹ Cilvēku pārliecības kļūmes dokumentētas arī XX gs., un, piemēram, pat pēc II pasaules kara beigām japāņu leitnants Hiroo Onoda (*Hiroo Onoda*) Filipīnas džungļos karoja vēl 29 gadus, uzturot pārliecību iepretim objektīviem faktiem.¹¹² Tādējādi arī mūsdienās militāro tiesību mācību priekšmets augstskolās varētu ļaut nostiprināt doktrīnu par stratēģiskā, operacionālā un taktiskā līmeņa lēmumu efektīvu atgriezenisko saikni.

---

¹¹¹ Leeuw, F.L., Schmeets, H. 2016. *Empirical Legal Research: A Guidance Book for Lawyers, Legislators and Regulators*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 59, via GoogleBooks.

¹¹² McFadden, R.D. 17.01.2014. Hiroo Onoda, Soldier Who Hid in Jungle for Decades, Dies at 91. *The New York Times*. Available from: <https://www.nytimes.com/2014/01/18/world/asia/hiroo-onoda-imperial-japanese-army-officer-dies-at-91.html> [viewed 16.12.2017.]

Tā kā likumdošanas process ir atkarīgs no daudziem faktoriem, tad nosacīts eklektisms jeb spēju daudzpusējība likumdošanā var kalpot kā stiprinošs mehānisms iesaistīto amatpersonu darba rezultātiem, ciktāl risināmās lietas iziet ārpus dabiskas intuīcijas un nesatur universāli konsensuālas mērvienības. Atbilstoši 3.2. apakšnodaļā minētajam, autors uzsver, ka likumdošanas īpatsvars gulstas izpildvaras iestādēs kā lielākās daļas tiesību normu izstrādātājiem. Tomēr, piemēram, šī brīža Valsts civildienesta likumā nav pat minimāla kārtība iemaņu ilgtermiņa attīstībai. Tāpēc autors 13.2. tēzē izsaka priekšlikumu nodrošināt, piemēram, Latvijā iesāktā likumprojekta „Valsts dienesta likums” pieņemšanu, paredzot tajā amatpersonu iemaņu un prasmju veidošanas formēšanas (angļu val. *malleability*) priekšnosacījumus ar ikgadēju starpinstitucionālo praksi jeb ikgadēju došanos uz citu valsts tiešās pārvaldes institūciju, lai izprastu attiecīgās jomas un iestādes darbību.

No minētā izriet, ka tradēšana kā neapdomāta tradīciju turpināšana un paradigmas uzturēšana risināma tieši ar kritiskās analīzes spējām, kas palīdz definēt problēmas. Savukārt par finanšu vides plānošanu autors, intervējot Latvijas Bankas preses sekretāru Jāni Silakalnu, uzzināja, ka finanšu sektora lielās informācijas plūsmas dēļ Latvijas Banka veicot analītiku, kas iziet ārpus tās primārā uzdevuma, lai nodrošinātu konsultatīvus atzinumus likumdevējam un politisko lēmumu pieņēmējiem.¹¹³ Līdz ar to centrālā banka ir galvenokārt konsultatīva iestāde, kurai nav tālākas atbildības par pieņemtiem lēmumiem.

Pēc autora izstrādātās inflacionārā samērīguma teorijas izriet, ka gadījumos, kad monetārā likumdošana ir nošķirta no pārējās likumdošanas, pāris gadu intervālos jāturpina fiskālās disciplīnas un nodokļu reformas, lai mēģinātu īstenot labklājības politiku. Līdz ar to juridiski ir vieglāk konsolidēt

---

¹¹³ Bočs, L. 14.11.2017. *LB visio #22 – Jānis Silakalns* [videoieraksts]. Iegūts no: <https://youtu.be/2gybFq8r5pk> [sk. 17.12.2017.]

finanšu likumdošanas varu tieši par labu centrālām bankām. Proti, centrālās bankas ir specializējušās uz finanšu sektora analītiku un arī noteikta apjoma tiesībpolitisko modelēšanu, tāpēc procesuāli efektīvākais modelis būtu tām deleģēt vienotu likumdošanas varu ekonomikas ilgtspējīgai attīstībai.

Ievērojot minēto, autors 19. tēzē izsaka priekšlikumus ES līmenī nostiprināt centrālo banku atbildību ilgtspējīgas attīstības plānošanā, grozot Līguma par ES darbību 127. panta 2. punkta pirmo ievilkumu un 282. panta 1. punktu, kā arī ECB statūtu 3. panta 3.1. punkta pirmo ievilkumu.

Centrālo banku loma XXI gs. finanšu sektorā ir ar neparedzamu intensitāti, jo mūsdienu tehnoloģijas šobrīd ļauj ne tikai veidot t.s. kolektīvās aizdošanas platformas, bet arī patstāvīgas norēķinu vienības kā, piemēram, t.s. kriptogrāfiskās valūtas, kam nav piesaistes pie noteiktām jurisdikcijām, bet tomēr cenas un pirktspējas var svārstīties.¹¹⁴ Autors norāda, ka tradicionālā finanšu sektora alternatīvas kā, piemēram, finanšu tehnoloģiju (angļu val. *financial technology* jeb *FinTech*) radīto iespēju plaša vērtēšana ir ārpus šī pētniecības darba uzdevumiem, tomēr ir nepārprotami nepieciešams izskatīt būtiskākos apsvērumus. Proti, šobrīd iepriekšējā paaudze tikai daļēji spēj nodot uzkrātās zināšanas, jo nākamajām paaudzēm ir jauna veida tehnoloģiskie un sociālie apstākļi, par ko iepriekšējai paaudzei nav pieredze.

Autors norāda, ka šī brīža finanšu sektora fundamentālā mijiedarbība ir atgriezeniska, jo likumdevēja pilnvarotā centrālā banka un privātās kredītiestādes kredītēšanas darījumu rezultātā emitē naudu, kuras ievērojamu daļu piesaista ekonomikā izmantotie aktīvi, pareizāk, to īpašnieki, kuru starpā ir

---

¹¹⁴ Iwamura, M., Kitamura, Y., Matsumoto, T., Saito, K. 2014. Can We Stabilize the Price of a Cryptocurrency?: Understanding the Design of Bitcoin and Its Potential Compete with Central Bank Money. *Hitotsubashi University's Discussion Paper, Series A Nr.617*, 28, via GoogleScholar.

arī apdrošināšanas un ieguldījumu pārvaldības sabiedrības kā institucionālie ieguldītāji. Sociālam nodrošinājumam likumdevējs ir veidojis saistošus nosacījumus, piemēram, t.s. pensiju 2. līmenim, lai daļa no ienākumiem tiktu uzticēta privātajām ieguldījumu pārvaldītāju sabiedrībām. Savukārt tās vismaz daļēji iegādājas valsts parādzīmes kā drošu vērtspapīru valsts augstās maksāspējas dēļ. Tādējādi likumdevējs ir izvēlēties neizprotami sarežģītu ceļu sociālā nodrošinājuma finansēšanai – ar privātu komersantu starpniecību.

Privāti ieguldījumi var sasniegt atdevi vismaz gadījumos, kad tā balstās uz patstāvīgu risku analīzi. Tomēr autors pie minētiem apstākļiem turpmākos pāris gados saskata aritmētiski progresīvu attīstību, proti, līdzšinējo procesu turpināšanos – iekšzemes kopprodukta un valsts parāda pieaugums, sociālā nodrošinājuma budžeta noslogojuma dēļ izstrādātas un Solidaritātes nodoklim identiskas nodokļu iniciatīvas, kā arī pirktspējas paritātes indeksa pieaugums. Autors nolūkā veidot informētāku obligāto iemaksu veicēju loku 18.3. tēzē izsaka priekšlikumu grozīt Valsts fondēto pensiju likuma 13. panta pirmo daļu. Autors arī norāda, ka juridiski kritiski ir vērtējama likumdevēja rīcība, pilnvarojot divas dažādas institūcijas – centrālo banku un valsts kasi – veikt faktiski savstarpēju darījumu, kura rezultātā ekonomiskajā apgrozībā nonāk no jauna emitēta nauda, palielinot valsts parāda apmēru. Līdz ar to inflacionārā samērīguma teorijas ietvaros autors 18.2. tēzē izvirza Latvijas Bankas normatīvās bāzes grozījumu atbilstīgi arī sociālā nodrošinājuma prasībām¹¹⁵, ieskaitot publiski finansētas izmaksas par slimību, maternitāti, pensijām u.tml.

---

¹¹⁵ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "*AkadTerm*". "Sociālais nodrošinājums". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php?term=soci%C4%81lais%20nodro%C5%A1in%C4%81jums&list=nodro%C5%A1in%C4%81jums&lang=LV> [sk.17.12.2017.]

NOBEIGUMS

Pētījuma rezultātā tika sasniegts mērķis, atbildot uz pētnieciskajiem jautājumiem un apstiprinot hipotēzi, un autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes, kas izteiktas secinājumu (1.–11.) un priekšlikumu (12.–20.) formā:

1. Eiropas Savienības finanšu sektors ir funkcionālais jēdziens, kas vispārēji apzīmē sistemātisko finansējuma darījumu attiecības dalībvalstīs, īpaši kreditēšanai, apdrošināšanai un ieguldījumiem ar galvenokārt bezseguma naudu kā *sui generis* jeb patstāvīga rakstura tiesību institūtu lietošanai kā universālo maksājuma līdzekli bez akadēmiski nostiprinātas juridiskās doktrīnas Eiropas Savienībā.
2. Būtu maldīgi uzskatīt, ka Eiropas Savienības finanšu sektors ir viennozīmīgi atkarīgs no tiesiskā regulējuma, jo nozares jāvērtē pēc to individuālajiem apstākļiem, bet jurisprudencei ir prioritāra loma, jo aptver arī priekšlaicīgu starpdisciplināru scenāriju modelēšanas iespējas, kuras Eiropas Savienības vienotā tirgus tiesiskā regulējuma veidošanā plaši nav atrodamas, jo no pieejamiem datiem izriet, ka parasti tiek veiktas politiskas vienošanās, domājot tikai vēlāk par integrētas īstenošanas iespējām.
3. Par darbā apskatītajām normatīvajām pārmaiņām iespējams uzsvērt, ka Eiropas Savienības finanšu sektorā nav ieviesta stabilitātes garantija, bet gan pastiprinātas uzraudzības un uzcītības kritēriji, līdz ar to secināms, ka vismaz inflācijas un sociālās nodrošināšanas stabilitātes riski jārisina nacionāliem likumdevējiem.
4. Autors pilnībā piekrīt nesenās ekonomiskās doktrīnas, kā, piemēram, inovatīvā ekonomikas profesora Riharda Venera (Richard Werner) secinājumiem, ka ekonomiskajā analītikā ir ievērojams īpatsvars ar spekulatīvām varbūtībām. Tāpēc secināms, ka juridiskā analīze ir

- neatsverama arī monetārās politikas lēmumu pieņemšanai, ieskaitot likumdevēja kompetenci lemt par finansiāla rakstura normatīvajiem aktiem, kas būtu neatsverams ieguvums starptautisko tiesību attīstībai.
5. Eiropas Savienības finanšu sektora tiesiskā regulējuma vēsturiskā izcelsme balstās uz privāto saimnieciskās darbības veicēju interesi nodrošināt tirgus pārraudzību, lai ārpus kārtas dalība būtu sodāma rīcība, tas ir, tirgus sastāvētu no paša tirgus apstiprinātiem dalībniekiem, kas nozīmē uzņēmējdarbības brīvību ar licencēšanas sistēmu.
  6. Monetārā politika vadošo lomu finanšu darījumu strukturēšanā ieguva tieši pēc ASV vienpusējās atkāpšanās no t.s. Bretonvudas līguma saistībām, pieļaujot starptautisko tiesību pārkāpumu, kura vēlāka starptautiska akceptēšana radījusi aktuālo starptautisko monetāro kārtību ar bezseguma naudu kopš 1971. gada 15. augusta, par ko juridiskajā doktrīnā iztrūkst tālejošu analīžu.
  7. Finanšu sektora dominējošās sastāvdaļas ir kredītiestāžu, apdrošinātāju un ieguldījumu pārvaldītāju jomas, kuros galvenokārt darbojās kompleksi strukturētas finanšu institūcijas kā konglomerāti un koncerni, veidojot gan starpvalstu organizācijas, gan ietekmējot politiskos procesus, ciktāl jāsteno sistēmiska loma vai t.s. lobijs, kas ES jurisdikcijā nav specifiski regulēta, bet ir vismaz pirmatnējas iezīmes, ka nākotnē varētu būt.
  8. Kredītiestāžu normatīvais regulējums un tā uzraudzība Eiropas Savienībā tiek centralizēta ar t.s. Banku savienības uzraudzības modeli, kas ir pasaules vēsturē nepieredzēta banku uzraudzības sistēma bez precedenta efektivitātes prognozēšanai, kā arī sastāvdaļu normatīvās bāzes stabilitātei.
  9. Apdrošinātāju segmenta ievērojamākās pārmaiņas izriet no t.s. Maksātspēja II direktīvas, kas tiešā veidā neiespaido finanšu stabilitāti,

bet gan pakalpojumu brīvību ES dalībvalstīs, ļaujot arī nostiprināties tirgus dalībniekiem.

9.1. Autors attiecībā uz t.s. Maksātspēja II direktīvas radīto sistēmu nav konstatējis nedz sistēmiskus, nedz individuālus juridiskus trūkumus vismaz attiecībā uz direktīvas sasniedzamajiem mērķiem un izsaka pieņēmumu, ka šāda veida apdrošināšanas sabiedrību pārraudzības regulējums kļūs par paraugu citām starptautiskajām jurisdikcijām nākotnē.

10. Ieguldījumu pārvaldībā Eiropas Savienības juridiskās personas statuss kopš t.s. Lisabonas līguma spēkā stāšanās nozīmē privātpersonu un nacionālo likumdevēju suverenitātes kategorisku ierobežojumu vismaz attiecībā uz reģionālu ārvalstu ieguldījumu piesaisti, jo centralizēti tiks lemts par reģionu ieguldījumu potenciālu, kas nacionālā līmenī ir vērtējams kritiski vismaz īstermiņa interešu īstenošanai.

11. No analizētās doktrīnas un tiesu prakses materiāliem izriet, ka naudas pirktspējas zudums ir uzskatāms par tiesību uz īpašumu aizskārumu, par kura sekas novēršanu atbild izpildvaras sociālā nodrošinājuma politikas izstrādātāji un likumdevējs, bet ne monetārās politikas likumdevējs, kā, piemēram, centrālā banka.

12. Jurisprudencē pastāv ievērojama nepieciešamība pēc pētniecības nozaru paplašināšanas, tāpēc autors iesaka papildināt juristu apmācību šādās jomās:

12.1 Finanšu tiesības, ciktāl aptvertu naudas un tās publiskās pārvaldības nosacījumus vai būtu vismaz pielīdzināms t.s. uzvedības ekonomikas (angļu val. *behavioural economics*) nozarei, jo pēc Industriālās revolūcijas izglītības sistēma galvenokārt veidojusi zināšanas par darbu izpildi, bet arvien vairāk vajag spējas kolektīvā darba plānošanai,

izmantojamo resursu pārdalei un ilgtspējīgu projektu nodrošināšanai ar finanšu avotiem;

12.2. Tiesību antropoloģija, lai nodrošinātu starptautiska rakstura normatīvu un kultūrvides mijiedarbības izpēti, un starptautisko pilnveidošanu, izprotot cilvēku uzvedību, kas veido tiesību normas un otrādi;

12.3. Militārās tiesības, jo finanšu sektora un arī citās tiesību nozarēs var būt nepieciešamība pēc nosacīti identiskiem analīzes modeļiem stratēģiskā, operacionālā un taktiskā līmenī, kā arī par piemērotākā līdzekļa pielietošanu un nepotiskas vai atriebīgas personāla kultūrvides novēršanu;

13. Jāuzsver, ka, piemēram, Latvijas konstitucionālā valsts pārvaldes forma ir republika, tātad juridiski primāri apsvērumi ir par sabiedrības pārstāvju interešu kvalitāti, pārstāvot elektorātu, no kā izriet šādi ieteikumi:

13.1. pie pašreizējiem lobēšanas nosacījumu fundamentālajiem riskiem, kad sistēmiski var būt interešu konflikti, kas atbilst likuma burtam, bet ne jēgai, publicēt vismaz likumdevēja saimnieciska rakstura apmeklētāju statistiku internetā, lai būtu pieejami oficiāli dati par aktīvakajām interešu jomām;

13.2. paredzēt, ka nonākšana publiski atbildīgos amatos gan finanšu sektora uzraudzībā, gan citās tautsaimniecības jomās ir ar tiesiskiem nosacījumiem attiecībā uz amatpersonas kognitīvo un fizisko spēju pilnveidošanu sabiedrības vairākuma interešu pārstāvēšanai. Līdz ar to autors gan finanšu sektora uzraudzības, gan citu valsts amatpersonu iemaņu pilnveidošanai, piemēram, Latvijā iesaka pieņemt Valsts dienesta likumu vai arī vismaz Valsts civildienesta likumā iekļaut

likumprojekta 19. panta otrajai un trešajai daļai identisku saturu šādā redakcijā (papildinājumi pasvītroti):

19.pants. Profesionālā attīstība

(..)

- (2) *Ierēdņiem un darbiniekiem, kuri sāk pildīt amata pienākumus valsts dienestā, Valsts administrācijas skola nodrošina mācību programmu par valsts pārvaldes darbību, savukārt ilgāk par gadu nodarbinātajiem nodrošina ikgadējas starpinstitucionālas prakses, kuru norises kārtību nosaka Valsts administrācijas skola.*
- (3) *Ierēdņiem un darbiniekiem, kuri sāk pildīt amata pienākumus valsts dienestā, ir pienākums pārbaudes laikā vai, ja pārbaudes laiks nav noteikts, ne vēlāk kā triju mēnešu laikā apgūt Valsts administrācijas skolas mācību programmu par valsts pārvaldes darbību. Pēc šīs mācību programmas apgūšanas ierēdņiem un darbiniekiem ir pienākums papildināt profesionālās zināšanas Valsts administrācijas skolas piedāvātajās mācībās vai īstenot citus attīstības pasākumus ne mazāk kā divas darbdienas gada laikā. Starpinstitucionālās prakses jākārtu katru gadu 2–6 nedēļu garumā.*

14. Finanšu tiesības ietilpst t.s. otrajā cilvēktiesību paaudzē, tas ir, ekonomisko un sociālo cilvēktiesību jomā, tāpēc no konstitucionālo pamattiesību skatpunkta jebkurai Eiropas Savienības dalībvalstij ieteicams atbildību par finanšu tiesību samērīgu aizsardzību nostiprināt konstitucionālā līmenī jeb ar augstāko juridisko spēku.

15. Turpmākā ES finanšu sektora vienotā regulējuma veidošanā jākontrējas uz direktīvu līmeņa tiesību avotiem, jo tie ES reģionu vienošanas politikai pieļauj nacionālo likumdevēju iespējas pielāgot nepieciešamos aspektus būtiskām nacionālās sabiedrības interesēm, ko izceļ arī analizētā tiesu prakse.

16. ES finanšu vides integrēšanai ieteicams sociālo atbildību padarīt par priekšnosacījumu turpmāku reformu izstrādei, jo šobrīd bieži ir novērojama apļveida pierādīšana (latīņu val. *circulus in probando*), kad finanšu sektora elementu pārspīlētas integrētības dēļ radušos sistēmisko

risku novēršanai tiek izvirzīti priekšlikumi par vēl izteiktāku savstarpējo integrētību.

17. Autors pētījuma rezultātā izvirza inflacionārā samērīguma teoriju kā fundamentālu jurisprudences teorētisko modeli, kura pamatā ir gan atziņas par to, ka pašreiz likumdevējam jārisina monetārās politikas sekas, gan arī divi domu eksperimenta rezultāti: pirmkārt, monetārā politika ir fundamentāls likumdevēja atzars (piemēram, par ECB pēc Līguma par ES darbību 132. panta), kurā normu izdevēja patstāvīga seku risināšana ļautu progresēt plānošanas kompetencēm. Otrkārt, centrālās bankas, salīdzinot ar ievēlētiem tautas priekšstāvjiem, ir kompetentākas monetārās likumdošanas institūcijas, tāpēc arī spētu piemērotāk reaģēt uz sekām, ja tām būtu deleģēta likumdošanas kompetencē saistītajās jomās. Tādējādi tikai konsolidēta monetārā likumdošanas vara, kas lemj ne tikai par cenu stabilitāti un naudas apjomu, bet arī par izrietošiem ekonomiskajiem rezultātiem, spēj nodrošināt nepieciešamo sociālā nodrošinājuma līmeni. Līdz ar to autors iesaka vismaz īstermiņā saglabāt centrālām bankām deleģēto monetārās likumdošanas varu un papildināt to ar ekonomiskās ilgtspējas likumdošanu kā profesionāli piemērotākajām institūcijām, ļaujot pilnveidot gan nacionālo tiesību, gan starptautisko tiesību attīstību..

18. Nacionālajās tiesībās pēc inflacionārā samērīguma teorijas autors izsaka priekšlikumu grozīt šādas Latvijas tiesību normas (papildinājumi pasvītroti):

18.1. Latvijas Republikas Satversmes 66. pantu izsakot šādā redakcijā:

66. *Saeima ik gadus pirms saimnieciskā gada sākšanās lemj par valsts ienākumu un izdevumu budžetu, kura projektu tai iesniedz ministru kabinets. Ja budžeta projektā paredzēts deficīta pieaugums, tam pievieno koncepciju ilgtspējīgai ienākumu palielināšanai.*

Ja Saeima pieņem lēmumu, kurš saistīts ar budžetā neparedzētiem izdevumiem, tad lēmumā jāparedz arī līdzekļi, ar kuriem segt šos izdevumus.

Pēc budžeta gada notecēšanas ministru kabinetam jāiesniedz Saeimai apstiprināšanai norēķini par budžeta izpildīšanu, kā arī pārskats par labklājības politikas attīstību.

18.2.likuma "Par Latvijas Banku" 3. pantu izsakot šādā redakcijā:

3. pants. Latvijas Bankas galvenais mērķis ir saglabāt cenu stabilitāti. Nekaitējot galvenajam mērķim, Latvijas Banka atbalsta Eiropas Savienības vispārējo ekonomikas politiku atbilstoši Līguma 127.panta 1.punktam. Latvijas Bankas papildmērķis ir sociālā nodrošinājuma stabilitāte, ciktāl to skar lēmumi galvenā mērķa īstenošanā.

Latvijas Banka piedalās Eiropas Centrālo banku sistēmas uzdevumu izpildē atbilstoši Līgumam un Statūtiem.

Latvijas Banka par mērķu īstenošanas rezultātiem un turpmākiem plāniem iesniedz pārskatu Saeimai 90 dienu laikā pēc šā likuma 16. pantā minētā operāciju gada beigām.

18.3. Valsts fondēto pensiju likuma 13. panta pirmo daļu izsakot šādā redakcijā:

(..)

13.pants. Fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju un līdzekļu turētāju darbības uzraudzība

(1) Komisija uzrauga fondēto pensiju shēmas līdzekļu pārvaldītāju un līdzekļu turētāju darbību, kā arī reizi gadā bez maksas rīko publisku semināru par iepriekšējā gada tirgus apskatu un finansiālajiem rezultātiem.

19. Eiropas Savienības tiesībās atbilstoši inflacionārā samērīguma teorijai autors izsaka priekšlikumu grozīt šādas tiesību normas (papildinājumi pasvītrot):

19.1. Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 2. punkta pirmo ievilkumu un 282. panta pirmo punktu izsakot šādā redakcijā:

127. pants

(..)

2. Galvenie uzdevumi, kas jāīsteno Eiropas Centrālo banku sistēmā, ir šādi:

– definēt un īstenot Savienības ilgtspējīgas attīstības plānošanu un monetāro politiku;

(..)

282. pants

1. Eiropas Centrālā banka kopā ar valstu centrālajām bankām veido Eiropas Centrālo banku sistēmu (ECBS). Eiropas Centrālā banka kopā ar to dalībvalstu centrālajām bankām, kuru naudas vienība ir euro un kas veido Eurosistēmu, īsteno Savienības monetāro politiku, kā arī nodrošina dalībvalstu ekonomikas ilgtspējīgas attīstības plānu izstrādi.

19.2. Līguma par Eiropas Savienības darbību 4. protokola (ECB statūti) 3.

panta 3.1. punkta pirmo ievilkumu izsakot šādā redakcijā:

3.1. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 2. punktu, pamatzdevumi, kas jārisina ar ECBS starpniecību, ir:

– definēt un īstenot Savienības ilgtspējīgas attīstības plānošanu un monetāro politiku;

(..)

20. Starptautiskajās tiesībās atbilstoši inflacionārā samērīguma teorijai autors izsaka priekšlikumu Bāzele III regulējumā stresa testa sadaļā iekļaut pašnovērtējuma prasību par kumulatīvu sistēmisko kredītiestāžu darbības traucējumu ietekmi uz nacionālās valsts darbību vismaz pēc šādas tabulas parauga:

Sistēmiskas nozīmes kredītiestādes pašnovērtējuma tabulas paraugs

Pašnovērtējums par kredītiestādes darbības traucējumu ietekmi uz valsts pārvaldi	
Vērtējamie riski (teksti piemēram)	Rezultāti valsts pārvaldē (teksti piemēram)
Iestājas līdz 24h darbības traucējums	Īslaicīgi apturēti pārvaldāmo publisko kontu norēķini
Kopā ar pārējām sistēmiskas nozīmes kredītiestādēm iestājas līdz 24 h darbības traucējums	Apturēti publiskie norēķini vismaz uz 48 h; iespējami nodokļu administrēšanas strīdi.
Tirgus svārstību rezultātā samazinās kopējo aktīvu vērtība par vairāk līdz 40%	Bez ietekmes uz valsts pārvaldi

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Arestis, P., Sawyer, M. 2006. Monetary policy when money is endogenous. In: *Complexity, Endogenous Money and Macroeconomic Theory: Essays in Honour of Basil J. Moore*. Setterfield, M., ed. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 221–235, via GoogleBooks.
2. Autoru kolektīvs. 2014. 1. Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. No: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri: Ievads. I nodaļa. Vispārējie noteikumi*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 136–232.
3. Avgerinos, Y. 2003. *Regulating and Supervising Investment Services in the European Union*. New York: Palgrave Macmillan, via GoogleBooks.
4. Backhaus, J.G. 2005. *The Elgar Companion to Law and Economics*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, via GoogleBooks.
5. Balodis, K. 2012. 105. Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atbildību. No: *Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības*. Autoru kolektīvs. Rīga: *Latvijas Vēstnesis*, 459–478.
6. Barwell, R. 2016. *Macroeconomic Policy after the Crash: Issues in Monetary and Fiscal Policy*. London: Palgrave Macmillan, via GoogleBooks.
7. Berens, R.A. 2014. *Europa auf dem Weg in die Transferunion?: Bankenrettung & Staatenrettung & Eurorettung und kein Ende – Eine Bestandaufnahme aus ökonomischer und rechtlicher Sicht*. Berlin: LIT Verlag, via GoogleBooks.
8. Boettke, P.J., Salter, A.W., Smith, D.J. 2016. Money as Meta-Rule: Buchanan's Constitutional Economics as a Foundation for Monetary Stability. *George Mason University Working Paper Nr. 16–49*, via GoogleScholar.
9. Bolvikien, E. 2017. *Solvency II in life insurance*. Oslo: University of Oslo, via GoogleScholar.
10. Carletti, E., Vives, X. 2009. Competition Policy in the Banking Sector. In: *Competition Policy in the EU: Fifty Years on from the Treaty of Rome*. Vives, X., ed. Oxford: Oxford University Press, 260–283, via GoogleBooks.
11. Charmaine, B., Cortis, D., Perotti, R., Sammut, C., Vella, A. 2017. The European Insurance Industry: A PEST Analysis. *International Journal of Financial Studies*. 5(2), 14. Available from: doi:10.3390/ijfs5020014 [viewed 24.10.2017.]
12. Claessens, S., Feijen, E. 2006. *Financial Sector Development and the Millennium Development Goals*. Washington, D.C.: World Bank Working Papers Nr.89, via GoogleBooks.
13. Çoban, A.R. 2005. Inflation and Human Rights: Protection of Property Rights against Inflation under the European Convention on Human Rights. In: *Essex Human Rights Review*, Volume 2 Number 1. Essex: University of Essex, 62–78. Available from: <http://projects.essex.ac.uk/ehrr/Vol2No1.html> [viewed 28.09.2017.]

14. Çoban, A.R. 2004. *Protection of Property Rights Within the European Convention on Human Rights*. Hants: Ashgate Publishing Limited, 10.
15. Cottier, T., Lastra, R.M. 2012. Conclusions. In: *International Law in Financial Regulation and Monetary Affairs*. Cottier, T., Jackson, J.H., Lastra, R.M., eds. Oxford: Oxford University Press, 409 – 423, via GoogleBooks.
16. de Haan, J., Eijffinger, S.C.W., Waller, S. 2005. *The European Central Bank: Credibility, Transparency, and Centralization*. London: The MIT Press, via GoogleBooks.
17. de Mesquita, B.B. 2014. *Principles of International Politics*. 5th Edition. London: SAGE, via GoogleBooks.
18. de Secondat de Montesquieu, C. 1995. *De l'esprit des lois*. 1758 éd. Livre 22, Chapitre III. Des monnaies idéales. Versini, L, éd. Paris: Éditions Gallimard, 253. De: http://ecole-alsacienne.org/CDI/pdf/1400/14055_MONT.pdf [vu 30.11.2017.]
19. Fassbender, B. 2005. The Meaning of International Constitutional Law. In: *Towards World Constitutionalism*. St.John Macdonald & Johnston, D.M., eds. Leiden: Martinus Nijhoff, 837–851, via GoogleScholar.
20. Gandolfo, G. 2002. *International Finance and Open-Economy Macroeconomics*. Berlin: Springer, via GoogleBooks.
21. Grasis, J. 2008. *Trasta būtība, tā atzīšana un tiesiskais regulējums romāņu-ģermāņu tiesību saimes valstīs un iespējamā pārņemšanas Latvijā: promocijas darbs*. Rīga: Latvijas Universitāte. Iegūts no: [https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5154/26535-Janis_Grasis_2008.pdf?sequence=1\[sk. 13.11.2017.\]](https://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/5154/26535-Janis_Grasis_2008.pdf?sequence=1[sk. 13.11.2017.])
22. Iwamura, M., Kitamura, Y., Matsumoto, T., Saito, K. 2014. Can We Stabilize the Price of a Cryptocurrency?: Understanding the Design of Bitcoin and Its Potential Compete with Central Bank Money. *Hitotsubashi University's Discussion Paper*, Series A Nr.617, via GoogleScholar.
23. Jancic, D. 2017. Accountability of the European Central Bank in a Deepening Economic and Monetary Union. In: *National Parliaments After the Lisbon Treaty and the Euro Crisis: Resilience Or Resignation?* Jancic, D., ed. Oxford: Oxford University Press, 141–158, via GoogleBooks.
24. Kaczorowska-Ireland, A. 2016. *European Union Law*. Fourth Edition. New York: Routledge, via GoogleBooks.
25. Kovalchik, A., Dawson, K., eds. 2004. *Education and Technology: An Encyclopedia. Volume 1: A–I*. Santa Barbara: ABC-CLIO, via GoogleBooks.
26. Leeuw, F.L., Schmeets, H. 2016. *Empirical Legal Research: A Guidance Book for Lawyers, Legislators and Regulators*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, via GoogleBooks.
27. Leino, P. 2017. Accountability dilemmas of regulating financial markets through the European Supervisory Agencies. In: *Research Handbook on EU Administrative Law*. Harlow, C., Leino, P., Cananea, G., eds. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 209–240, via GoogleBooks.
28. Lista, A. 2013. *EU Competition Law and the Financial Services Sector*. Abingdon: Routledge, via GoogleBooks.
29. Madura, J. 2016. *International Financial Management*. Abridged, 12th Edition. Boston: Cengage Learning, via GoogleBooks.

30. Maloney, N. 2014. *EU Securities and Financial Markets Regulation*. Third Edition. Oxford: Oxford University Press, via GoogleBooks.
31. Martin, A. 2015. Eurozone Economic Governance: "A Currency Without a Country". In: *European Social Models from Crisis to Crisis: Employment and Inequality in the Era of Monetary Integration*. Dolvik, J.E., Martin, A., eds. Oxford: Oxford University Press, 20–48, via GoogleBooks.
32. Mārtinsons, K. 2016. Zinātnē un pētniecības: jautājumi ievirzei. No: *Pētniecība: teorija un prakse*. Mārtinsons, K., Pīpere, A., Kamerāde, D., zin.red. Rīga: Raka.
33. Mitchell, R.E. 2016. *The Language of Economics: Socially Constructed Vocabularies and Assumptions*. Springer: New York, via GoogleBooks.
34. Mitchell, W.C. 1918. Bentham's Felicific Calculus. *Political Science Quarterly*, Vol. 33, Nr. 2, 161–183, via GoogleScholar.
35. Obstfeld, M. 1993. The Adjustment Mechanism. In: *A Retrospective on the Bretton Woods System: Lessons for International Monetary Reform*. Bordo, M.D. and Eichengreen, B., eds. Chicago: University of Chicago Press, 201–268, via GoogleBooks.
36. Popper, K. 2002. *The Logic of Scientific Discovery*. London: Routledge, via GoogleBooks.
37. Pagoulatos, G., Quaglia, L. 2013. Turning the Crisis on its Head: Sovereign Debt Crisis as Banking Crisis in Italy and Greece. In: *Market-Based Banking and the International Financial Crisis*. Hardie, I. & Howarth, D., eds. Oxford: Oxford University Press, 197, via GoogleBooks.
38. Riggsby, A.M. 2010. *Roman Law and the Legal World of the Romans*. Cambridge: Cambridge University Press, via GoogleBooks.
39. Ringe, W.–G. 2016. *The Deconstruction of Equity: Activist Shareholders, Decoupled Risk, and Corporate Governance*. Oxford: Oxford University Press, via GoogleBooks.
40. Rozenfelds, J. 2008. *Pētījums par Civillikuma lietu tiesību daļas pirmās, otrās un trešās daļas modernizācijas nepieciešamību*. Iegūts no: http://at.gov.lv/files/uploads/files/7_Resursi/Petijumi/lv_documents_petijumi_ci_villikuma_modernizacija.doc[sk.06.11.2017.]
41. Tsagas, G. 2016. The Regulatory Powers of the European Supervisory Authorities: Constitutional, Political and Functional Considerations. In: *Regulating and Supervising European Financial Markets: More Risks than Achievements*. Andenas, M., Deipenbrock, G., eds. Berlin: Springer, 103–138, via GoogleBooks.
42. van der Steen, W.J. 1993. *A Practical Philosophy for the Life Sciences*. New York: State University of New York Press, via GoogleBooks
43. Weber, S. 2017. *Solvency II, or How to Swipe the Downside Risk Under the Carpet*. Cornell Unviresity Library Database, via GoogleScholar.
44. Werner, R. 2016. *International Review of Financial Analysis*. Volume 46, 361–379, 377. Aivalable from: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2015.08.014>[viewed 20.11.2017.]
45. Wokler, E. 2012. *Rousseau, the Age of Enlightenment, and Their Legacies*. Princeton: Princeton University Press, 104, via GoogleBooks.
46. Woolcock, S. 2012. *European Union Economic Diplomacy: The Role of the EU in External Economic Relations*. New York: Routledge, via GoogleBooks.

Periodiskie izdevumi:

47. Kārklīšs J., Rozenbergs J. 21.02.2017. Bezskaidras naudas līdzekļu juridiskais statuss, civiltiesiskie un kriminālprocesuālie aspekti. *Jurista Vārds*, 8, 8.–17.

Normatīvie akti:

48. 07.02.1992. Commission of the European Communities. *Treaty on European Union, as signed in Maastricht*. Article A. Available from:http://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf[viewed 30.12.2016.]
49. 29.07.1992. Treaty on European Union. *Official Journal of the European Communities*. C 191/1.
50. 26.03.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva 2013/36/ES par piekļuvi kredītiestāžu darbībai un kredītiestāžu un ieguldījumu brokeru sabiedrību prudenciālo uzraudzību, ar ko groza Direktīvu 2002/87/EK un atceļ Direktīvas 2006/48/EK un 2006/49/EK. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 176, 338.
51. 27.06.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes regula Nr.575/2013 par prudenciālajām prasībām attiecībā uz kredītiestādēm un ieguldījumu brokeru sabiedrībām, un ar ko groza Regulu (ES) Nr.648/2012. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 176.
52. 21.10.2005. Eiropas Komisijas regula (EK) Nr. 1722/2005 (2005. gada 20. oktobris) par mājokļu pakalpojumu novērtēšanas principiem saistībā ar Padomes Regulu (EK, Euratom) Nr. 1287/2003 par to, kā saskaņot nacionālo kopienākumu tirgus cenās. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, L 276.
53. 30.10.2009. Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 988/2009 (2009. gada 16. septembris), ar ko groza Regulu (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu un ar ko nosaka tās pielikumu saturu. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. L 284/13.
54. 16.08.1973. Eiropas Padomes direktīva par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz uzņēmējdarbības sākšanu un veikšanu tiešās apdrošināšanas nozarē, kas nav dzīvības apdrošināšana(73/239/EEK). *Oficiālais Vēstnesis*. L 228.
55. 31.05.2013. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva Nr. 2013/14/ES (2013. gada 21. maijs), ar ko groza Direktīvu 2003/41/EK par papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju darbību un uzraudzību, Direktīvu 2009/65/EK par normatīvo un administratīvo aktu koordināciju attiecībā uz pārvedamu vērtspapīru kolektīvo ieguldījumu uzņēmumiem (PVKIU) un Direktīvu 2011/61/ES par alternatīvo ieguldījumu fondu pārvaldniekiem attiecībā uz pārmērīgu paļaušanos uz kredītreitingiem. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. L 145/1.
56. 01.07.1993.Latvijas Republikas Satversme: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*. 43.

57. 28.06.2005. Finanšu konglomerātu likums: Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 99.
58. 06.04.1994. Likums "Likums par budžetu un finanšu vadību": Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 41.
59. 08.03.2000. Valsts fondēto pensiju likums. Latvijas Republikas likums. *Latvijas Vēstnesis*, 78/87.
60. 10.05.2014. Valsts vērtspapīru izlaišanas noteikumi: Ministru kabineta 2014. gada 6. maija noteikumi Nr. 237. *Latvijas Vēstnesis*, 89.
61. 17.11.1995. Noteikumi par uzņēmumu grāmatvedības kārtošānu un organizāciju: Ministru kabineta 1995. gada 7. novembra noteikumi Nr. 339. *Latvijas Vēstnesis*, 179.
62. 28.12.2009. Kārtība, kādā budžeta iestādes kārtā grāmatvedības uzskaiti: Ministru kabineta 2009. gada 15. decembra noteikumi Nr. 1486. *Latvijas Vēstnesis*, 203.
63. 02.04.2014. Par Finanšu sektora attīstības plānu 2014.–2016.gadam: Ministru kabineta 2014. gada 31. marta rīkojums Nr. 139. *Latvijas Vēstnesis*, 66.
64. 23.03.2017. Par Finanšu sektora attīstības plānu 2017.–2019. gadam: Ministru kabineta 2017. gada 21. marta rīkojums Nr. 126. *Latvijas Vēstnesis*, 61.
65. Basel Committee on Banking Supervision. 2010. *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Basel: Bank for International Settlements. Available from: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf> [viewed 09.03.2017.]

Tiesu prakse:

66. 04.03.2016. Par Latvijas Bankas 2014. gada 15. septembra noteikumu Nr. 141 "Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas prasības, veicot ārvalstu valūtu skaidrās naudas pirkšanu un pārdošanu" 19. un 20. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 64. pantam, kā arī 91. panta pirmajam teikumam": Latvijas republikas Satversmes tiesas 2016. gada 2. marta spriedums lietā Nr. 2015–11–03. *Latvijas Vēstnesis*, 45.
67. 17.11.2017. Par Solidaritātes nodokļa likuma 3., 5. un 6. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017. gada 16. novembra spriedums lietā Nr. 2016–16–01. *Latvijas Vēstnesis*, 229.
68. 22.12.2009. Par likuma "Par valsts pensiju un valsts pabalstu izmaksu laika periodā no 2009.gada līdz 2012.gadam" 2. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un 3. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 105. un 109. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra spriedums lietā Nr. 2009–43–01. *Latvijas Vēstnesis*, 201.
69. 16.07.2014. Eiropas Cilvēktiesību tiesas lielās palātas nolēmums lietā: Ališić and others V. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav Republic of Macedonia. 60642/08. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int\[sk.08.06.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int[sk.08.06.2017.])
70. 06.11.2012. Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmums lietā: Ališić and others V. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav

- Republic of Macedonia, dissenting opinion of judge Zupančič. 60642/08. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int\[sk.07.06.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int[sk.07.06.2017.])
71. 02.07.2013. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: R.Sz. v. HUNGARY, 41838/11. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121958\[sk.07.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121958[sk.07.07.2017.])
  72. 28.03.2017. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: VOLCHKOVA AND MIRONOV v. RUSSIA, 45668/05 and 2292/06. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172314\[sk.06.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172314[sk.06.07.2017.])
  73. 03.10.2013. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums lietā: ŽÁKOVÁ v. THE CZECH REPUBLIC, 2000/09. Iegūts no: [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126544\[sk.07.07.2017.\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-126544[sk.07.07.2017.])
  74. 19.06.2016. Eiropas Savienības Tiesas nolēmums lietā: Tadej Kontik and others v Državni zbor Republike Slovenije, C-526/14. Iegūts no: [http://curia.europa.eu/juris\[sk.21.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[sk.21.07.2017.])
  75. 13.06.2017. Judgment of the Court of Justice of the European Union: Eugenia Florescu and others v Casa Județeană de Pensii Sibiu and others, C-258/14. Available from: [http://curia.europa.eu/juris\[viewed 21.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[viewed 21.07.2017.])
  76. 10.12.1998. Opinion of Advocate General Saggio in Mulder and Others v Council and Commission, Joined Cases C-104/89 and C-37/90. Available from: [http://curia.europa.eu/juris\[viewed 11.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[viewed 11.07.2017.])
  77. 12.11.1985. Opinion of Advocate General Verloren van Themaat in: Metro v Commission, Case 75/48. Available from: [http://curia.europa.eu/juris\[viewed 11.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[viewed 11.07.2017.])

Translācijas/video ieraksti:

78. Bočs, L. 14.11.2017. *LB visio #22 – Jānis Silakalns* [video]. Iegūts no: <https://youtu.be/2gybFq8r5pk> [sk. 17.12.2017.]

Interneta resursi:

79. Case-law of the Court of Justice. Search form text for "fiat money". Available from: [http://curia.europa.eu/juris\[viewed 11.07.2017.\]](http://curia.europa.eu/juris[viewed 11.07.2017.])
80. Centrālā statistikas pārvalde. *Iekšzemes kopprodukts Latvijā kopā (EKS-2010)*. Iegūts no: www.csb.gov.lv/statistikas-temas/metodologija/iekaszemes-kopprodukts-latvija-kopa-eks-2010-40899.html [sk. 04.12.2017.]
81. Eiropas Komisija. 08.08.2014. *Ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par Eiropas Uzraudzības iestāžu (EUI) un Eiropas Finanšu uzraudzības sistēmas (EFUS) darbību*. Brielse: Eiropas Komisija, 2. Iegūts no: [http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:52c42d53-1ef0-11e4-8c3c-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF\[sk.14.03.2017.\]](http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:52c42d53-1ef0-11e4-8c3c-01aa75ed71a1.0003.02/DOC_1&format=PDF[sk.14.03.2017.])
82. European Parliament. 2015. *Transparency of lobbying at EU level*. Available from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI\(2015\)572803_EN.pdf\[viewed 07.11.2017.\]](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/572803/EPRS_BRI(2015)572803_EN.pdf[viewed 07.11.2017.])
83. European Union. 2017. *The 28 member countries of the EU*. Available from: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries_en#tab-0-0 [viewed 27.11.2017.]

84. Eurostat. *General government gross debt – 2016*. Available from: ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=teina225&language=en&toolbox=data [viewed 04.12.2017.]
85. Eurostat. Financial sector leverage (debt to equity), non-consolidated – %, 2016. Available from: ec.europa.eu/eurostat/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tipsfs20&language=en&toolbox=data [viewed 13.12.2017.]
86. Finanšu ministrija. 06.03.2007. *Ziņojums par patēriņa cenu inflācijas attīstību un samazināšanas priekšlikumiem*. Iegūts no: <http://www.fm.gov.lv/lv/aktualitates/jaunumi/25651-inflacijas-samazinanas-plans-atbalstis-ministru-kabineta>[sk. 07.11.2017.]
87. Finanšu un kapitāla tirgus komisija. *Ko nozīmē Eiropas Banku savienība?* Iegūts no: http://www.fktk.lv/texts_files/Infografika_VUM_pdf.pdf[sk.02.01.2017.]
88. HUDOC database search form for European Court of Human Rights, term "fiat money". Available from: <http://hudoc.echr.coe.int/eng>[viewed 05.06.2017.]
89. Latvijas Republikas Ministru kabineta tiesību aktu projekti. Minsitru kabinetā skatītie likumprojekti 01.01.2016.–31.12.2016. Iegūts no: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?page=14&dateFrom=2016-01-01&dateTo=2016-12-31&mk=&text=&org=0&area=0&type=17> [sk. 24.11.2017.]
90. Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmiskā terminu datubāze "AkadTerm". Iegūts no: <http://termini.lza.lv/term.php>
91. McFadden, R.D. 17.01.2014. Hiroo Onoda, Soldier Who Hid in Jungle for Decades, Dies at 91. *The New York Times*. Available from: <https://www.nytimes.com/2014/01/18/world/asia/hiroo-onoda-imperial-japanese-army-officer-dies-at-91.html> [viewed 16.12.2017.]
92. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Für eine bessere Globalisierung: Wie Deutschland der Kritik Begegnen Kann*. Paris: OECD publishing, 2017. Iegūts no: <http://www.oecd.org/berlin/publikationen/Fur-eine-bessere-Globalisierung-Wie-Deutschland-der-Kritik-begegnen-kann.pdf>[sk.24.05.2017.]
93. Organization for Security and Co-operation in Europe. *Constitutions*. Available from: www.legislationline.org/documents/section/constitutions [viewed 06.12.2017.]
94. Patērētāju tiesību aizsardzības centrs. 2017. *Pārskats par nebanku patērētāju kredīšanas tirgus darbību 2016. gadā*. 12. Iegūts no: www.ptac.gov.lv/sites/default/files/2016_parskats_par_nebanku_kredit_tirgu_0.pdf [sk. 11.12.2017.]
95. SIA Maxima Latvija. *Maxima mazumtirdzniecības kompass*. 2017. gada augusts. Iegūts no: https://www.maxima.lv/fileman/Uploads/Images/testas/MX_kompass_augusts_pdf_v6.pdf [sk. 13.12.2017.]
96. Valsts kase. B.g. *Kas ir valsts parāds?* Iegūts no: <https://www.kase.gov.lv/valsts-parada-vadiba/kas-ir-valsts-parads> [sk. 04.12.2017.]
97. Valsts kase. 2017. *Valsts parāda vadības pārskats 2016*. Iegūts no: https://www.kase.gov.lv/sites/default/files/public/SSD/P%20C4%81rskati/Gada%20P%20C4%81rskats/VK_parada_parskats_2016.pdf [sk. 04.12.2017.]